

**KONSPEKTY
SZKOLENIOWE
MŁODZIEŻY
WSZECHPOLSKIEJ**

Pod redakcją
Mariusza Tomczaka

Warszawa 2007

Konспекты szkoleniowe Młodzieży Wszechpolskiej

Pod redakcją Mariusza Tomczaka

Opracowanie graficzne i skład: Piotr Walerowicz

Wydanie I

Warszawa 2007

www.mw.org.pl

www.logo.mw.org.pl

www.galeria.mw.org.pl

www.biuletyn.mw.org.pl

www.polish-youth.org

WPROWADZENIE

Młodzież Wszepolska to najdłużej istniejąca polska organizacja studencka, społeczna i wychowawcza. Została założona w 1922 r. Od początku objęła swym zasięgiem cały kraj i szerokie rzesze młodzieży studenckiej. Od zawsze była, jest i na zawsze pozostanie częścią Obozu Narodowego. Ruchu politycznego, który wywarł największy wpływ na odzyskanie przez Polskę niepodległości, a także na późniejszy kształt naszej Ojczyzny.

Dzieje Młodzieży Wszepolskiej, wpisujące się w historię całego Ruchu Narodowego, to chwalebna karta historii. Często bohaterskiej i tragicznej, bo takie były losy naszej Ojczyzny. To powieść o ludziach, którzy dla Polski pracowali, dla niej walczyli i bohatersko ginęli. Umierali za Polskę ich marzeń – Katolickie Państwo Narodu Polskiego (o czym zresztą traktuje jeden z rozdziałów niniejszego opracowania). Tym ludziom i tej Idee należy się cześć, pamięć i szacunek. Ta Idea ich przeżyła i trwa nadal.

Dzisiaj Młodzież Wszepolska to organizacja tysięcy młodych osób chcących wdrażać w życie – swoim przykładem i poświęceniem – ideę Wielkiej Polski. Poprzez działalność szkoleniową, formacyjną i wychowawczą, promujemy postawy zaangażowania dla kraju i Kościoła.

W każdym tygodniu na spotkania Młodzieży Wszepolskiej, które odbywają się w całej Polsce, przychodzi kilkanaście nowych, młodych osób, chcących poznać rówieśników myślących podobnie, aby razem realizować wielkie cele. Na tych spotkaniach zapoznają się, często po raz pierwszy, z historią i ideą polskiego Ruchu Narodowego. Właśnie z myślą o nich wydaliśmy niniejsze opracowanie – zbiór absolutnie podstawowych prawd o historii i tradycji, z których wyrasta nasza organizacja.

Publikacja, którą oddajemy w Wasze ręce, nie jest dziełem naukowym i do takiej roli nie aspiruje. Została napisana przez i dla członków Młodzieży Wszepolskiej w przystępnej dla każdego formie. Dokonano subiektywnego wyboru. A było z czego wybierać. Wszak historia Ruchu Narodowego jest obszerna.

Niniejsza broszura zawiera dziesięć konspektów szkoleniowych. Pięć z nich dotyczy historii Ruchu Narodowego w rozbiciu na następujące okresy: zabory oraz walka o odzyskanie niepodległości przed i w czasie I wojny światowej (1887-1918), doba II Rzeczypospolitej (1918-1939), II wojna światowa (1939-

-1945), okupacja sowiecka (1945-1989) i sytuacja po odzyskaniu niepodległości (1989-2006). Następne trzy zestawiają myśl Obozu Narodowego z katolicyzmem oraz omawiają teorię cywilizacji Feliksa Konecznego. Całość podsumowuje szkic charakteryzujący dzieje Młodzieży Wszechpolskiej w latach 1922-1947 i krótkie kalendarium wybranych wydarzeń z najnowszej historii.

Tematyka publikacji jest nieprzypadkowa. Zapoznanie się z historią Ruchu Narodowego i Młodzieży Wszechpolskiej oraz docenienie roli dwóch fundamentalnych części składowych Idei Narodowej (nauki społecznej Kościoła katolickiego i teorii cywilizacji Konecznego) stanowi o byciu narodowcem.

Aby wartość dydaktyczna była pełniejsza, konспекty podsumowują pytania problemowe i tematy do dyskusji, tudzież osobistego rozważenia, do czego gorąco zachęcam.

Prace są zróżnicowane pod względem warsztatowym. Autorami broszury jest pięciu studentów i dwóch doktorantów. Wszystkich łączy członkostwo w Młodzieży Wszechpolskiej.

Konrad Bonisławski
Prezes Młodzieży Wszechpolskiej

HISTORIA RUCHU NARODOWEGO (1887-1918)

1887

- W Krakowie zostaje utworzony Związek Młodzieży Polskiej „Zet”. Jej założycielem, z polecenia Zygmunta Miłkowskiego (pseud. Tomasz Teodor Jeż), był Zygmunt Balicki. Organizacja miała objąć swoim zasięgiem polską młodzież studiującą w kraju i na emigracji. Oddziały Związku powstały na terenie całej Europy (Zurych, Paryż, Genewa, Moskwa, Petersburg, Berlin, Monachium, Warszawa, Kijów). Działalność miała charakter tajny. Struktura była trójstopniowa. Na czele „Zetu” stała Centralizacja.

- W Hilfikon (Szwajcaria) powstaje Liga Polska. Twórcami organizacji byli: Miłkowski, mjr Ludwik Michalski, Aleksander Hiszberg i Maksymilian Hertel. Przedstawicielem stronnictwa na Polskę został Balicki. Ugrupowaniem kierowała Centralizacja.

1887

- Ogłoszono *Ustawę Ligi Polskiej* nawiązującej do tradycji Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (TDP). *Zadaniem Ligi jest przysposobienie wszystkich sił narodowych celem odzyskania niepodległości Polski w granicach przedrozbiorowych na podstawie federacyjnej i z uwzględnieniem różnic narodowościowych.*

1888

- Roman Dmowski wstąpił do „Zetu”, a rok później zostaje członkiem Ligi Polskiej.

1890

- Dmowski obejmuje kierownictwo warszawskiego „Zetu”. Następuje dynamizacja działalności oraz usamodzielnienie się od emigracyjnej Ligi. Efektem zmian w kierownictwie jest również odejście ze Związku grupy socjalistów ze względu na konflikt ideowy z Dmowskim. Zarzucał im, że wnoszą do Związku jedynie rusofilstwo, fanatyzm marksistowski i wstręt do tradycji polskiej. Bezpośrednią przyczyną sporu był ich stosunek do rozruchów na uczelniach rosyjskich. Dmowski był im zdecydowanie przeciwny twierdząc, że angażowanie się w tę sprawę zaszkodzi organizacji i polskim interesom. Czas pokazał, że

niepokoje w Rosji szybko spacyfikowano, a na uczestników spadły dotkliwe represje.

1891

- Liga Polska organizuje dużą manifestację z okazji setnej rocznicy Konstytucji 3 Maja.
- Dmowski zostaje aresztowany. Od sierpnia 1892 r. do stycznia 1893 r. odsiadywał wyrok w warszawskiej Cytadeli.

1893

• W Warszawie utworzono Ligę Narodową. Odcięcie się od Ligi Polskiej. Na czele organizacji stanęli: Dmowski, Balicki i Jan Ludwik Popławski. Spośród członków można wymienić znanych później ludzi pióra: Jan Kasprowicza i Kazimierza Tetmajera. Za priorytet uznano stworzenie zrębów ideowych ruchu. Ukazuje się seria broszur m.in. *Nasz Patriotyzm*, w której Dmowski zajmuje stanowisko wszepolskie (obejmujące wszystkie zabory) i narodowe (przeciwieństwo koncepcji klasowych i lojalistycznych) oraz stawia postulat odrzucenia romantyzmu politycznego na rzecz pracy u postaw i pragmatyzmu politycznego. Celem dalekosiężnym było odzyskanie niepodległości i budowa państwa narodowego. Liga Narodowa wydawała takie pisma jak: „Polak” (dla chłopów) i „Górnoślązak” (na Śląsku).

1886

• Popławski rozpoczyna wydawanie „Głosu”, który stał się pierwszym ośrodkiem myśli narodowej. Pismo poruszało problematykę bieżącą. Stawiało sobie za cel wzmocnienie świadomości narodowej oraz aktywizację chłopów dla sprawy polskiej. Pismo ukazywało się jako organ endecki do 1900 r. W 1890 r. do gazety zaczął pisywać Dmowski.

1895

- We Lwowie ukazuje się pierwszy numer „Przeglądu Wszepolskiego”.

1897

• Ogłoszenie programu Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego (SND). Początek tworzenia legalnych ugrupowań politycznych we wszystkich zaborach.

1897

• Na zjeździe w Budapeszcie w skład Komitetu Centralnego Ligi Narodowej zostają wybrani: Balicki, Dmowski, Popławski, Karol Raczkowski i Teofil Waligórski.

1899

- Utworzenie Towarzystwa Oświaty Narodowej. Głównym zadaniem Towarzystwa była koordynacja działalności oświatowej m.in. Uniwersytetów Latających.

1900

- Powstaje organizacja „Przyszłość” (znana także pod nazwą „Pet”). Była podporządkowana Związkowi Młodzieży Polskiej. Oferta programowa „Petu” była skierowana do młodzieży gimnazjalnej.

1902

- Zostaje wydana praca Balickiego pt. *Egoizm narodowy wobec etyki*. Książka staje się jedną z podwalin ideowych rodzącego się ruchu narodowego.
- Stanisław Głąbiński reprezentantem endecji w Radzie Państwa (Galicja). W 1908 r. zostaje prezesem Koła Polskiego w Wiedniu.

1903

- Ukazują się *Myśli nowoczesnego Polaka* Dmowskiego.

1904-1906

- Na obszarze Królestwa Polskiego mają miejsce rozruchy o charakterze socjalistycznym, przeciwko którym zdecydowanie występują narodowcy. Ewentualny wybuch insurekcji antyrosyjskiej, na którą liczył m.in. Józef Piłsudski, oznaczał dla Polaków kolejną dotkliwą klęskę oraz falę terroru. W celu zapobieżenia rebelii Dmowski udał się do Tokio na rozmowy z Japończykami.

1905

- Początek realizacji programu polonizacji polskich szkół m.in. w postaci bojkotu szkół rosyjskich.
- Na terenie Galicji oraz zaboru rosyjskiego zostaje utworzone Stronnictwo Demokratyczno-Narodowe.
- Powstaje Narodowy Związek Robotniczy (NZR).

1906

- Wybory do I rosyjskiej Dumy Państwowej. SND zdobywa 34 mandaty, tj. cały parytet przyznany Polakom.

1907

- Dmowski uzyskuje mandat do II Dumy.

1908

- Ukazują się książka Dmowskiego *Niemcy, Rosja i kwestia polska*.

- Dmowski, Marian Seyda i Władysław Grabski biorą udział w Kongresie Słowiańskim w Pradze. Kongres był wymierzony w Austrię, Turcję, a zwłaszcza w Niemcy.

1908

- W Warszawie umiera Popławski – narodowiec, który rozpropagował ideę powrotu do Polski ziem zachodnich i Pomorza z szerokim dostępem do Bałtyku.

1914

- Wiktor Jaroński składa w Dumie deklarację o wspólnej walce Polaków i Rosjan przeciwko Niemcom. Liga Narodowa popiera państwa Ententy, zaś socjaliści i lojaliści państwa centralne. Dmowski twierdził, iż jedynie po stronie rosyjskiej będzie można zjednoczyć wszystkie polskie ziemie, co zaowocuje uzyskaniem niepodległości.

- Powołanie, przy współudziale działaczy Stronnictwa Polityki Realnej, Komitetu Narodowego Polskiego. Po zajęciu Warszawy przez Niemców KNP wycofał się do Petersburga.

- Dmowski wytycza po raz pierwszy zachodnią granicę Polski, obejmującą tereny zamieszkane przez większość polską i mające być „spichlerzem” przyszłego państwa polskiego.

1915

- Dmowski wyjeżdża do Paryża, gdzie obejmuje przewodnictwo w Kole Polskim i rozpoczyna akcję dyplomatyczną w państwach Ententy. Składa memoriały rządowi Rosji, Francji i Wielkiej Brytanii.

1916

- Dmowski otrzymuje doktorat *honoris causa* uniwersytetu w Cambridge.
- W Petersburgu umiera Balicki.

1917

- Dmowski przedstawia brytyjskiemu ministrowi spraw zagranicznych Arturowi Balfourowi inicjatywę ogłoszenia przez rosyjski Rząd Tymczasowy deklaracji o niepodległości Polski. Dzięki tej akcji polska sprawa zostaje nagłośniona.

- Początek tworzenia „Autonomicznej Armii Polskiej” na bazie dekretu prezydenta Francji. Pierwsza polska dywizja „Błękitnej Armii” została sformułowana latem 1918 r. Dowódcą wojsk został gen. Józef Haller.

- W Lozannie utworzono Komitet Narodowy Polski, na którego czele stanął Dmowski. Jako siedzibę obrano Paryż. Komitet został uznany za oficjalną reprezentację Polski na arenie międzynarodowej przez Włochy, Stany Zjed-

noczone, Francję i Wielką Brytanię. Polacy po raz pierwszy od wielu lat mogli formułować oficjalne postulaty.

1918

- Ogłoszenie „14 punktów Wilsona”. *Powinno zostać stworzone niepodległe państwo polskie, obejmujące terytoria zamieszkałe przez ludność niezaprzeczalnie polską i któremu musi zostać zapewniony wolny dostęp do morza.* Latem 1918 r. Dmowski spotyka się z prezydentem Wilsonem w celu omówienia przyszłych granic Polski.

- Podpisanie rozejmu w Compiègne pod Paryżem, zakończenie działań wojennych na froncie zachodnim i odzyskanie niepodległości.

Pytania do dyskusji:

1. Porównaj sylwetki: Zygmunta Balickiego, Jana Ludwika Popławskiego i Romana Dmowskiego.
2. Omów rolę Komitetu Narodowego Polskiego.
3. Scharakteryzuj główne książki ideologów Ruchu Narodowego wydane do 1918 r.

HISTORIA RUCHU NARODOWEGO (1918-1939)

1. Błękitna Armia

W 1917 r. z inicjatywy Romana Dmowskiego powstała Błękitna Armia. Nazwę zwyczajową przyjęła od koloru francuskich mundurów. Pierwszym dowódcą armii był Francuz gen. Louis Archinard. 4 października 1918 r. zastąpił go Józef Haller. Później formacja była zwana również Armią Hallera. Jej liczebność szacuje się na 70 tys.

W wyniku układu z 28 września 1918 r. Błękitna Armia została uznana za *jedyną, samodzielną, sojuszniczą i współwalczącą armię polską*. Składała się z dwóch korpusów, dwóch samodzielnych dywizji strzelców, pułku czołgów i oddziałów lotniczych. Wsparcie armii przesądziło o sukcesie Powstania Wielkopolskiego. Przyczyniła się również do obrony Galicji Wschodniej w walkach z Ukraińcami, a po wcieleniu do Wojska Polskiego do odparcia bolszewickiej ofensywy.

2. Wersal

Po wojnie głównym wyzwaniem spoczywającym na Ruchu Narodowym było przekonanie Ententy o współudziale polskich wojsk w zwycięstwie nad Niemcami. Pierwsze posiedzenie konferencji pokojowej odbyło się 18 stycznia 1919 r. w siedzibie francuskiego ministra spraw zagranicznych na *Quai d'Orsay* w Paryżu. Naród polski reprezentował Komitet Narodowy Polski. KNP wydelegował Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego oraz – jako zastępcę – Władysława Grabskiego. W Wersalu zapadła decyzja o odzyskaniu przez Polskę niepodległości, a wytyczone granice zapewniły dostęp do morza.

Dzięki zaangażowaniu Dmowskiego powiódł się plan uwzględnienia udziału Armii Polskiej (rozbitej po obu stronach barykady w czasie I wojny światowej) w końcowym sukcesie państw Ententy. Jego umiejętnościom dyplomatycznym zawdzięczamy realizację autorskiego programu terytorialnego w ok. 60 proc. Traktat wersalski podpisano 28 czerwca 1919 r. w imieniu Polski podpisy pod nim złożyli: Dmowski i Paderewski.

3. Pierwsze wybory parlamentarne

Zaraz po wojnie, pod szyldem Narodowego Komitetu Wyborczego Stronictw Demokratycznych, endecja rozpoczęła przygotowania do wyborów

parlamentarnych, które odbyły się 26 stycznia 1919 r. Sukces Ruchu Narodowego doskonale ilustrują wyniki ze stolicy. W Warszawie endecka lista nr 10 otrzymała poparcie 72,4 proc. głosujących, PPS zaledwie 19,3 proc., a na pozostałe komitety zagłosowało 8,3 proc. Frekwencja w Warszawie wyniosła 68,9 proc.

W całym kraju endecja zdobyła 129 miejsc w Sejmie, co stanowiło 1/3 mandatów. Stworzyła najsilniejszy klub w parlamencie, Związek Sejmowy Ludowo-Narodowy, na którego czele stanął Wojciech Korfanty.

16 stycznia 1919 r. powstał rząd Ignacego Paderewskiego, w skład którego weszli narodowcy: Stanisław Seyda (minister dzielnic „pruskiej”), Józef Englicht (minister skarbu) i ks. Antoni Stychel (wicemarszałek Sejmu). Dmowski krytykował później Paderewskiego za zbyt pochopny kompromis z Józefem Piłsudskim. Do tej pory jedynym uznawanym przez państwa Ententy organem był bowiem KNP.

4. Związek Ludowo-Narodowy

W dniach 11-12 maja 1919 r. w Warszawie odbył się zjazd nowoutworzonego stronnictwa. Jako partia polityczna Związek Ludowo-Narodowy miał charakter demoliberalny. W jego łonie istniały jednak tendencje do wyznaczenia kryterium demokracji poprzez aspekt narodowościowy, a nie obywatelski. ZLN obracał się więc wokół osi, którą stanowił klub parlamentarny.

Partia nie posiadała doskonałej struktury organizacyjnej, a zaniedbanie sfery ideowej członków było później krytykowane przez działaczy OWP. Komórki Związku były powiązane hierarchicznie, trójstopniowo: Zarząd Wojewódzki, Rady Powiatowe, Koła Miejskie i Wiejskie. W drugim zjeździe ZLN uczestniczyło 5 tys. delegatów. W kolejnym, który odbył się w 1921 r. w Częstochowie, wzięło udział kilkanaście tysięcy osób. W połowie lat dwudziestych liczebność ZLN szacowano na 80-90 tys. członków.

Podczas II kongresu uchwalono program akcentujący dążenia zjednoczeniowe Narodu i konieczność likwidacji podziałów klasowych. Zagrożenie ze strony Niemiec zdefiniowano jako największe niebezpieczeństwo dla państwa. Program ZLN opierał się o gospodarkę prywatno-kapitalistyczną, a zmiany ustrojowe miały iść w kierunku wzmocnienia władzy parlamentu i osłabienia prerogatyw prezydenta.

U zarania II RP zaniedbano sferę ideotwórczą. Główni ideolodzy poświęcili się działalności parlamentarnej. Mimo to wciąż dużą poczytnością cieszyła się „Gazeta Warszawska”. Od 1922 r. wznowiono wydawanie „Przeglądu Wszepolskiego”. Ukazywały się liczne periodyki i pisma lokalne.

5. Młodzież w Ruchu Narodowym

W marcu 1922 r. odbył się zjazd założycielski Młodzieży Wszepolskiej, która wkrótce stała się największą organizacją studencką w II RP. W szeregach

organizacji zaczęło kształtować się pokolenie narodowców zwane potocznie „młodymi”.

W okresie międzywojennym członkowie MW organizowali życie społeczne studentów. Przejęli stery w wielu organizacjach studenckich m.in. w „Bratniej Pomocy”, w kołach naukowych, korporacjach akademickich i samorządzie akademickim. MW podejmowała działania zmierzające do obniżenia opłat uczelnianych. Przy poparciu „młodych” w 1926 r. Dmowski zbudował Obóz Wielkiej Polski.

6. Chrześcijański Związek Jedności Narodowej

W wyborach do parlamentu w listopadzie 1922 r. ZLN wystartował w bloku wyborczym Chrześcijański Związek Jedności Narodowej. W skład koalicji, oprócz ZLN, wchodziły ugrupowania chadeckie: Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji, Narodowo-Chrześcijańskie Stronnictwo Ludowe i Chrześcijańsko-Narodowe Stronnictwo Rolnicze. Blok wygrał wybory uzyskując 29 proc. głosów. Zwycięstwo przełożyło się na 163 mandaty poselskie (z 444) i 48 senatorskich (ze 111). Szybko doszło do zawiązania rządu koalicyjnego ChZJN z PSL „Piast”.

Z ramienia Ruchu Narodowego w rządzie Wincentego Witosa zasiedli: Stanisław Głąbiński (minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego), Marian Seyda (minister spraw zagranicznych), Jerzy Gościcki (minister rolnictwa) i Władysław Kucharski (minister przemysłu i handlu). Wkrótce doszło do rekonstrukcji gabinetu; Dmowski zmienił na stanowisku ministra spraw zagranicznych Seydę. Koniec koalicji nastąpił w grudniu 1923 r. na skutek nieporozumień w kwestii reformy rolnej.

7. Zamach majowy i jego skutki

W 1925 r. po upadku gabinetu Władysława Grabskiego powstał cieszący się szerokim poparciem rząd Aleksandra Skrzyńskiego. Jego zaplecze polityczne rozciągało się od endecji aż po PPS. Po wycofaniu poparcia ze strony socjalistów gabinet upadł. Ponownie powstał rząd Witosa z udziałem ChZJN i PSL „Piast”.

12 maja 1926 r. pogrążony w niebycie politycznym Józef Piłsudski, wraz z wiernymi sobie oddziałami, ruszył z Sulejówka na Warszawę. 14 maja PPS udzieliła poparcia buntownikom i ogłosiła strajk generalny poparty przez Związek Zawodowy Kolejarzy. W perspektywie późniejszych wydarzeń PPS oceniła ów strajk jako „błąd majowy”. Skutki były jednak nieodwracalne. Stolica została odcięta od reszty kraju, a sprowadzenie oddziałów wiernych legalnemu rządowi poważnie utrudnione. W wyniku walk na terenie Warszawy zginęło niemal 400 osób, w tym ponad 160 cywilów, a niespełna 1000 osób odniosło rany.

Dzień później, chcąc uniknąć dalszych ofiar i otwartej wojny domowej, prezydent Stanisław Wojciechowski i premier Witos podali się do dymisji. W

konsekwencji Piłsudski zaprowadził w Polsce władzę dyktatorską. Problem niewygodnej opozycji starano się rozwiązać przez jej delegalizację oraz umieszczanie czołowych działaczy politycznych w obozie koncentracyjnym w Berezie Kartuskiej.

8. Obóz Wielkiej Polski

U źródeł powstania Obozu Wielkiej Polski legła chęć zjednoczenia środowisk wrogich sanacji i krytyka metod działania ZLN. Nowej formacji Dmowski nie wyznaczył celów politycznych. Na pierwszy plan wysunął kształtowanie przyszłych elit. Początkowo OWP miał prowadzić działalność pozaparlamentarną. Organem kierowniczym Obozu była 19-osobowa Wielka Rada, w której skład weszli m.in. prof. Roman Rybarski, Zbigniew Żółkowski, Tadeusz Bielecki i Henryk Rossman. Na czele Wielkiej Rady stał Dmowski.

W 1927 r. lwowski działacz Zdzisław Stahl założył w łonie OWP autonomiczną komórkę – Ruch Młodych. Organizacja opierała się na hierarchiczności i dyscyplinie. Największe wpływy posiadała na Śląsku, w Wielkopolsce, w Warszawie, na Pomorzu oraz w miastach uniwersyteckich.

Największą popularność Obóz zyskał wśród studentów, uczniów i intelektualistów. Mógł również liczyć na poparcie klasy średniej. Pod wpływem „młodych” OWP przekształcił się w organizację młodzieżową i masową o hierarchicznej strukturze (wprowadzono umundurowanie i odznakę – mieczyk Chrobrego). „Młodzi” odcięli OWP od wpływów Stronnictwa Narodowego w pełni uniezależniając się. Efektem był wzrost liczby członków w ciągu dwóch lat z 35 tys. do 120 tys. w maju 1932 r.

Od września 1932 r. sanacja podejmowała systematyczne próby „demontażu” OWP. 24 marca 1933 r. obóz rządzący ostatecznie zdelegalizował niewygodną, a ciągle rosnącą w siłę opozycję. Liczebność OWP szacowano wówczas na 250 tys.

9. Stronnictwo Narodowe

29 czerwca 1928 r. odbyło się inauguracyjne zebranie Stronnictwa Narodowego. Poza zmianą nazwy przeobrażenie partii dotyczyło tylko personalistów. Odsunięto od władzy Stanisława Grabskiego, na którym ciążyło wspomnienie ostatnich porażek parlamentarnych (w ostatnich wyborach do Sejmu ZLN uzyskał 8 proc., a do Senatu 9 proc. głosów).

Nowo powstała partia opowiadała się za przekształceniem ustroju politycznego poprzez zwiększenie roli elity narodowej w państwie. SN organizowało liczne wiece i manifestacje przeciwko dyktatorskiej polityce piłsudczyków. W 1928 r. rozwiązano Ligę Narodową, a jej członków wcielono do SN.

W 1930 r. w wyborach do Sejmu i Senatu na SN zagłosowało 13 proc. wyborców. Raz po raz dochodziło do konfliktów między „starymi” i „młodymi”. Takie postaci jak Stanisław Stroński czy Roman Rybarski reprezentowali nurt

zachowawczy wobec systemu parlamentarnego, z ewentualnym ograniczeniem zakresu demokracji. Młodszy, np. Tadeusz Bielecki, Jędrzej Giertych i Stefan Sacha, oponowali, głosząc pogląd o kryzysie liberalnej demokracji. Propagowali również koncepcję Katolickiego Państwa Narodu Polskiego.

W 1935 r. władzę w SN przejęli „młodzi”. Nadali mu nową linię polityczną będącą kontynuacją OWP. Odtąd aż do wybuchu wojny SN bojkotowało wybory sejmowe. Zerwano również współpracę z innymi partiami opozycyjnymi wobec sanacji. Dążenia „starych” do utworzenia szerszego frontu nie odniosły skutku i rodziły krytykę obecnych władz SN. Wybory samorządowe świadczyły o wzroście popularności Ruchu Narodowego. W I. 1938-1939 poparcie w miastach dla endeckich kandydatów zbliżało się do 20 proc.

W 1939 r. SN liczyło ponad 200 tys. członków. Była to dobrze zorganizowana grupa społeczna, regularnie płacąca składki. W przeddzień wybuchu II wojny światowej SN posiadała miażdżące wpływy w całej Polsce, nieporównywalnie większe niż jakakolwiek inna opozycyjna siła polityczna.

10. Śmierć Dmowskiego

Dmowski, częściowo sparaliżowany i gorączkujący w wyniku powikłań związanych z zapaleniem płuc, zmarł 2 stycznia 1939 r. u zaprzyjaźnionej rodziny Niklewiczów w Drozdowie. Spędził tam kilka ostatnich lat życia. W jego pogrzebie wzięło udział ok. 200 tys. osób. Była to zarazem największa przedwojenna manifestacja narodowa.

Pytania do dyskusji:

1. Jaką rolę odegrał Roman Dmowski w procesie odbudowy państwa polskiego?
2. Jak oceniasz skutki reorganizacji Ruchu Narodowego w dwudziestoleciu międzywojennym?
3. Jakie były skutki zamachu majowego?

HISTORIA RUCHU NARODOWEGO (1939-1945)

1. Ruch Narodowy w 1939 r.

Ruch Narodowy był największą siłą polityczną w Polsce przed II wojną światową. Wydawnictwa narodowe miały olbrzymi wpływ na świadomość polityczną Polaków. Sanacja rządziła wówczas przy pomocy autorytarnych, dyktatorskich metod: delegalizowano organizacje narodowe, zniesiono autonomię wyższych uczelni, które *notabene* były opanowane przez inteligencję narodową, fałszowano wybory powszechne, unieważniano całe listy narodowe w czasie wyborów itd.

Endecja krytykowała sanację za kiepskie przygotowywanie kraju do zbliżającej się wojny oraz błędną politykę zagraniczną i klęskę polskiej dyplomacji w przededniu II wojny światowej. Polityka sanacyjna sprawiła, że Polska została osamotniona w obliczu agresji dwóch wrogich mocarstw.

We wrześniu 1939 r. wielu narodowców stawiało czoła nadciągającym wojskom niemieckim w szeregach Armii Polskiej. Po klęsce Ruch Narodowy przeszedł do organizowania konspiracji.

2. Polityka okupanta niemieckiego

Niemcy próbowali znaleźć w społeczeństwie polskim kolaborantów do sprawniejszego zarządzania podbitym narodem. Temu przyświecało hasło: *all nur endeken* (wszyscy oprócz endeków), ponieważ Ruch Narodowy był najbardziej antyniemieckim i antynazistowskim obozem politycznym i ideowym na ziemiach polskich.

Obozy koncentracyjne i obozy zagłady stworzono w celu likwidacji: Żydów, Romów, Polaków i innych Słowian. Niemcy uśmiercili 1,5 mln Polaków w obozach koncentracyjnych. Zginęło w nich bardzo wielu narodowców, np. Jan Mosdorf (prezes Młodzieży Wszechpolskiej, rozstrzelany za niesienie pomocy Żydom-współwięźniom w KL Auschwitz) czy prof. Roman Rybarski (ekonomista, poseł na Sejm). Więźniowie-narodowcy już od pierwszych miesięcy istnienia obozu stworzyli na terenie Auschwitz-Birkenau konspirację narodową. Konspiracja wspierała innych współwięźniów, a w szczególności najbardziej narażonych na eksterminację Żydów.

Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej 22 czerwca 1941 r. nowe plany niemieckie przewidywały wysiedlenie 80 proc. ludności polskiej na Syberię i

wymordowanie lub zgermanizowanie pozostałych Polaków. Po piętnastu latach Polska miała stać się krajem niemieckim.

W czasie okupacji istniała ścisła współpraca niemiecko-sowiecka (Gestapo i NKWD) w celu likwidacji polskich elit (inteligencji, członków partii politycznych, działaczy społecznych, księży). Aby ją zintensyfikować zorganizowano dwie dwustronne konferencje. Pierwszą w Krakowie, drugą w willi „Pan Tadeusz” w Zakopanem, gdzie rozmawiano o planach eksterminacji narodu polskiego. Prawdopodobnie współpracy w tej dziedzinie nie przerwano nawet po ataku Niemiec na ZSRR.

3. Polityka okupanta sowieckiego w l. 1939-1941

Po zajęciu wschodniej części II RP nastąpiły masowe aresztowania i wywózki cywilów: członków partii politycznych, radnych miejskich, burmistrzów, profesorów, związkowców, sędziów, adwokatów, prokuratorów, księży, działaczy społecznych i kulturalnych, pisarzy itd. Urzędników i osoby aktywne społecznie oskarżano o służbę na rzecz państwa polskiego (przestępstwo z art. 58 kodeksu Ukraińskiej SSR lub art. 54 kodeksu Rosyjskiej SRR).

W głąb Związku Sowieckiego zesłano setki tysięcy członków rodzin skazanych i aresztowanych obywateli polskich. Następowła szybka sowietyzacja ziem wschodnich. Niszczono wszelkie ślady polskości i państwowości polskiej. Eksterminowano inteligencję polską, masowo mordowano polskich oficerów i urzędników państwowych (Katyń, Miednoje, Charków).

4. Polityka Ruchu Narodowego w czasie okupacji

Po klęsce wrześniowej Ruch Narodowy cieszył się wielkim zaufaniem. Wszystkie nurty narodowe skupiły się na organizowaniu Narodu i tworzeniu siły zbrojnej, która miała być użyta w sprzyjających warunkach, tj. w razie osłabienia obu wrogów Polski: III Rzeszy i ZSRR.

Ruch Narodowy przeciwstawiał się nieprzemyślanym atakom na Niemców ze względu na stosowanie krwawych akcji odwetowych wobec ludności cywilnej. Otwarta walka przeciw Niemcom kosztowała życie wielu Polaków, a wzmacniała tylko kolejnego wroga – sowietów. Nie zatrzymywano wojskowych transportów niemieckich jadących na wschód. Skupiano się na ochronie ludności cywilnej przed represjami Niemców, komunistów i partyzantów radzieckich. Celem było ocalenie jak największej liczby Polaków, którzy po wojnie będą mogli przewodzić odrodzonemu państwu.

Jeszcze przed wojną w łonie Ruchu Narodowego narodziła się myśl, aby w razie ataku Niemiec na Polskę, przysłać granice naszego kraju oprzeć o Odrę i Nysę. W czasie okupacji Związek Jaszczurczy, a później Narodowe Siły Zbrojne, przygotowywały się do przejęcia kontroli nad ziemiami do linii Odry. ZJ miał najlepiej rozwinięty wywiad na ziemiach polskich wcielonych do Niemiec i w samej III Rzeszy. W tym celu okręgi NSZ podzielono na trzy grupy: północ

(miała zająć Prusy Wschodnie w sprzyjających warunkach), południe (Śląsk), zachód (Pomorze ze Szczecinem). Koncepcja upadła wobec wkroczenia na ziemię polskie Armii Czerwonej.

Związek Radziecki był popierany przez USA i Wielką Brytanię. Po wojnie Polska została pozostawiona w strefie wpływów sowieków. NSZ postanowił wycofać jak najwięcej ludzi na zachód, aby połączyć się z wojskami aliantów zachodnich. Od 1944 r. dowództwo NSZ opracowywało plan operacyjny „Z” zakładający ewakuację na zachód. Jego celem było uchronienie jak największej liczby Polaków przed śmiercią, zniewoleniem i sowietyzacją. Ewakuacja miała przebiegać w dwóch grupach: północnej i południowej. Po koncentracji obie grupy miały wycofać się na tereny opanowane przez aliantów zachodnich, nie pozwalając Niemcom na rozbrojenie się lub użycie przeciw nadciągającym sowiekom. Taki plan udało się zrealizować tylko Brygadzie Świętokrzyskiej, która połączyła się z armią amerykańską gen. George’a Pattona.

5. Służba Cywilna Narodu

Służba Cywilna Narodu wspierała tworzenie organizacji wojskowej Ruchu Narodowego. Jej działalność przejawiała się m.in. w prowadzeniu szkół podoficerskich, przygotowywaniu kadr do objęcia rządów cywilnych (gabinet cieni), kształceniu i wychowywaniu (działalność wydawnicza, tajne nauczanie). Wydawnictwa narodowe były najliczniejsze w państwie podziemnym (kilkaset tytułów prasowych). Co ciekawe, narodowcy wydawali jedyne czasopismo dla kapelanów wojska podziemnego „Lux Mundi”, aby wspomóc duchownych w pracy duszpasterskiej w czasie wojny. Celem SCN było przygotowywanie państwa i narodu na ewentualność zakończenia wojny i odzyskania niepodległości.

Narodowcy jako pierwsi otrzęsnęli się z przegranej wojny obronnej i rozpoczęli działalność kulturalną. Najpoważniejszym czasopismem kulturalnym w czasie okupacji była „Sztuka i Naród” pod przewodnictwem narodowca Tadeusza Gajcego. Ten ostatni, wraz z Andrzejem Trzebińskim, był jednym z najwybitniejszych poetów „pokolenia Kolumbów”.

6. Organizacje polityczne Ruchu Narodowego w czasie okupacji

24 lutego 1940 r. powstał Polityczny Komitet Porozumiewawczy (od czerwca 1940 r. Główny Komitet Polityczny). Organizowano regularne spotkania przedstawicieli najważniejszych sił politycznych w kraju. GKP tworzyło Stronnictwo Narodowe (kryptonim Kwadrat), Stronnictwo Ludowe, Stronnictwo Pracy, PPS-Wolność, Równość, Niepodległość i dowódcy wojskowi obu stref okupacyjnych Polski (niemieckiej i sowieckiej): gen. Stefan Rowecki i gen. Michał Tokarzewski. W lipcu 1940 r. GKP przejął funkcję Delegatury Rządu RP na Kraj. SN zwalczało w nim, a potem także w Delegaturze, wpływy socjalistyczne i sanacyjne.

Działacze związani z ONR-ABC tworzyli środowisko zwane Grupą „Szańca”. Powołało ono do życia Organizację Polską – tajną formację polityczną wywodzącą się z przedwojennego ONR.

Tymczasowa Narodowa Rada Polityczna była zapleczem politycznym NSZ. Powstała 20 września 1942 r. po połączeniu części NOW z Grupą „Szańca”. Obie grupy miały taką samą liczbę członków w radzie.

Młodzież narodowa zorganizowała się głównie w Młodzieży Wielkiej Polski. W 1944 r. reaktywowano Młodzież Wszechpolską. Pierwszym prezesem MW, jeszcze w czasie okupacji, został Jan Kornas.

7. Siły zbrojne utworzone przez Ruch Narodowy

Na początku 1940 r. SN powołało do życia Narodową Organizację Wojskową. Pierwszym komendantem został Aleksander Demidecki. W listopadzie 1942 r. NOW podpisał umowę scaleniową z ZWZ-AK. Część NOW nie zaakceptowała tej decyzji i stworzyła Armię Narodową. 20 września 1942 r. AN formalnie połączyła się ze Związkiem Jaszczurczym tworząc NSZ. Po rozpoczęciu realizacji planu „Burza” i wybuchu Powstania Warszawskiego działacze NOW wystąpili z AK i połączyli się z NSZ tworząc Narodowe Zjednoczenie Wojskowe.

Grupa „Szańca” stworzyła organizację wojskowo-wywiadowczą ZJ. Jej celem było dążenie do ustalenia powojennej granicy Polski na Odrze i Nysie i utrzymanie przebiegu linii granicznej na wschodzie, którą wyznaczono Traktatem Ryskim.

Drugoplanowi działacze ONR-Falanga utworzyli w maju 1941 r. Konfederację Narodu. Później władzę w niej przejął Bolesław Piasecki. Celem KN było działanie na wschodnich ziemiach RP tak, aby po wojnie łatwiej udowodnić polskość tych ziem. Liczebność organizacji szacuje się na 1 tys. osób.

8. Narodowe Siły Zbrojne

Jesienią 1942 r. część NOW połączyła się z AK, a reszta – wraz z Grupą „Szańca” i ZJ – utworzyła Narodowe Siły Zbrojne. Formacja ta akceptowała Rząd Londyński, ale nie podporządkowała się ZWZ-AK i Delegaturze Rządu RP na Kraj. NSZ nie otrzymywała żadnych funduszy z zewnątrz (od zachodnich aliantów czy ZSRR).

Do wykonywania działań wojskowych przeznaczone były oddziały Akcji Specjalnej NSZ. Pierwszym komendantem NSZ został płk Ignacy Oziewicz, pseud. Czesław, a po jego aresztowaniu w 1943 r. płk Tadeusz Kurcysz, pseud. Żegota. Celem NSZ była pełna niepodległość Polski i niezależność od obcych wpływów. Granica zachodnia miała opierać się na Odrze i Nysie (zadośćuczynienie za agresję niemiecką), a wschodnia zgodnie z Traktatem Ryskim.

NSZ zwalczał koncepcje zmierzające do wywołania powstania przeciw Niemcom ze względu na brak nadziei na zwycięstwo. Wychodzono z założenia, że trzeba przeżyć, aby zostać zwycięzcą po wojnie. Celem było więc

ocalenie Narodu i oczekiwanie na wykrwawienie się obu wrogów. Mimo to oddziały NSZ wzięły udział w Powstaniu Warszawskim. Wielu żołnierzy NSZ ruszyło wówczas z prowincji na pomoc stolicy. Większość zginęła po drodze, ponieważ Wehrmacht zablokował drogi do miasta.

NSZ był wyrazicielem koncepcji dwóch wrogów. Uważał, że Polska jest w stanie wojny z III Rzeszą i ZSRR. NSZ nie prowadził działalności na ziemiach wschodnich RP. Po przegranej Niemców pod Stalingradem dowództwo NSZ uznało Związek Radziecki za głównego wroga Polski. Tymczasem Gwardia Ludowa, Armia Ludowa i partyzanci sowieccy dokonywali wielu spektakularnych i propagandowych akcji zbrojnych przeciw Niemcom, aby zatrzymać siły niemieckie na ziemiach polskich i wspierać działania militarne Armii Czerwonej. Akcje przynosiły niewielki efekt, a w odwecie Niemcy masowo mordowali polską ludność cywilną. Dowództwo NSZ stwierdziło, że działania GL, AL i partyzantów sowieckich prowadzą do wyniszczenia narodu polskiego i rozpoczęło ich czynne zwalczanie. Liczebność NSZ szacuje się na 70-100 tys.

Po wkroczeniu Armii Czerwonej na ziemie polskie NSZ przeszedł do konspiracji. Tylko Brygadzie Świętokrzyskiej NSZ udało się wykonać rozkaz ewakuacji na zachód. Brygada ruszyła przez Śląsk do Czech. Unikała większych jednostek niemieckich tocząc potyczki z mniejszymi oddziałami niemieckimi. Dzięki wyzwoleniu obozu koncentracyjnego dla kobiet w Holiszowie żołnierze Brygady Świętokrzyskiej uwolnili ok. 3000 więźniarek (głównie Żydówek, Francuzek i Polek). Po przełamaniu frontu niemieckiego Brygada połączyła się z 3 Armią Amerykańską gen. G. Pattona.

9. Polityka okupanta sowieckiego od 1944 r.

Sowieci eksterminowali elity narodowe, które pozostały w kraju. Wielu działaczy narodowych i żołnierzy NSZ zostało zgładzonych przez NKWD w tajnych katowniach, obozach koncentracyjnych i więzieniach. Bardziej znanych skazywano na karę śmierci w procesach pokazowych. Po 1989 r. odkryto masowe groby żołnierzy NSZ i WiN w miejscach, gdzie mieściły się sowieckie obozy koncentracyjne (łącznie istniało ich ok. 200). Zostały one stworzone przez NKWD po wkroczeniu na ziemie polskie Armii Czerwonej.

Po wejściu Sowietów NSZ przeszedł do głębokiej konspiracji. Celem było ocalenie kadr przyszłego, niepodległego państwa polskiego. Liczono na wybuch kolejnej wojny, tym razem między ZSRR a aliantami zachodnimi. Starano się więc zachować przy życiu jak najwięcej świadomych ludzi, którzy mogliby wziąć na siebie odpowiedzialność przewodzenia krajem po wyzwoleniu z okupacji sowieckiej.

10. Ruch Narodowy na emigracji w czasie II wojny światowej

30 września 1939 r. prezydent Władysław Raczkiewicz powołał we Francji pierwszy rząd emigracyjny z gen. Władysławem Sikorskim na czele. W skład

koalicji weszły: Stronnictwo Narodowe, Stronnictwo Pracy, Stronnictwo Ludowe, Polska Partia Socjalistyczna i kilku polityków sanacyjnych.

SN wycofało się z rządu Sikorskiego w proteście przeciw zbyt uległej polityce wobec Związku Sowieckiego. Od października 1944 r. SN współtworzyło rząd Tomasza Arciszewskiego.

Emigracyjni narodowcy posiadali własne czasopisma (np. „Myśl Polska”). Byli jednym z najsilniejszych i najbardziej wpływowych stronnictw na emigracji. Większość z nich nigdy nie powróciła do kraju.

Pytania do dyskusji:

1. Wymień podobieństwa i różnice w traktowaniu Polaków przez nazistów i sowietów.
2. Scharakteryzuj politykę narodową wobec III Rzeszy i ZSRR.
3. Porównaj Narodowe Siły Zbrojne i Armię Krajową.

HISTORIA RUCHU NARODOWEGO (1945-1989)

1. Prześladowania Ruchu Narodowego

Po zajęciu Polski przez Armię Czerwoną część działaczy polskiego ruchu narodowego zdecydowała się ujawnić. Spowodowało to serię aresztowań członków Stronnictwa Narodowego. Już 8 marca 1945 r. aresztowany został ówczesny prezes SN Aleksander Zwierzyński oraz członkowie Rady Jedności Narodowej: Mieczysław Jakubowski, Stanisław Jasiukowicz i August Michałowski. Z tego względu Zarząd Główny musiał działać w mocno okrojonym składzie. Wkrótce zostali do niego dokooptowani: Leon Mirecki, ks. Władysław Matus, ks. Jan Stępień i Jan Matłachowski.

18 czerwca 1945 r. rozpoczął się tzw. „proces szesnastu”. Oskarżonymi byli przywódcy Polskiego Państwa Podziemnego, a z działaczy SN: S. Jasiukiewicz, Aleksander Zwierzyński, Kazimierz Kobylański i Zbigniew Stypułkowski. Proces miał charakter typowo pokazowy. Był niezgodny z podstawowymi zasadami prawa międzynarodowego. Miał na celu oczernienie rządu państwa podziemnego. Spośród narodowców uniewinniony został jedynie K. Kobylański. S. Jasiukowicz został skazany na 5 lat więzienia (zamordowano go kilka dni przed zakończeniem odbywania kary), A. Zwierzyński na 8 miesięcy więzienia, a Z. Stypułkowski na 4 miesiące. Te stosunkowo łagodne wyroki były jednak dopiero wstępem przed prześladowaniami narodowców w okresie stalinizmu.

Za przykład może posłużyć Adam Doboszyński. Został aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa 3 lipca 1947 r. w Poznaniu na kilka dni przed planowanym powrotem do Londynu. Oskarżono go o współpracę z niemieckim i amerykańskim wywiadem w celu pozbawienia Polski niepodległości. Przez wiele miesięcy wobec Doboszyńskiego stosowano tortury. Jego głównymi prześladowcami byli: prowadzący śledztwo płk Józef Różański i podległy mu por. Roman Laszkiewicz. Doboszyński jednak podczas całego procesu zachowywał się godnie i nie współpracował ze Służbą Bezpieczeństwa. 11 lipca 1949 r. został skazany na karę śmierci. Podczas swojej ostatniej mowy wypowiedział słowa: *Mogłem w życiu popełnić wiele błędów, ale zamiary moje były uczciwe i byłem człowiekiem czystych rąk*. Wyrok wykonano 29 sierpnia 1949 r. o godz. 20.30 w więzieniu na Mokotowie strzałem w tył głowy, w piwnicy wykopanej pod placem. Morderstwa dokonał st. sierż.

Piotr Świetański z Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Poza Doboszyńskim zamordowani zostali m.in. Leon Dziubecki, Leszek Haydukiewicz, S. Jasiukiewicz, Jan Kaim, Tadeusz Łabędzki, Stanisław Mierzwiński, Adam Mirecki, Jan Morawiec, Zdzisław Poradzki, Leszek Roszkowski, Władysław Tarnawski i Tadeusz Zawodziński.

Jako jeden z nielicznych kary śmierci uniknął Leon Mirecki. Jednak i on doświadczył prześladowań ze strony Urzędu Bezpieczeństwa. Ze szczególnym okrucieństwem był traktowany po przewiezieniu do Warszawy. Jego głównym prześladowcą był płk Józef Światło. Znęcali się nad nim również: Jakub Halicki, Adam Humer i Stanisław Łabanowski. W taki sposób traktowano go przez ponad rok śledztwa. Ostatecznie został skazany na pięć lat więzienia. Wyszedł na wolność po dwóch latach na skutek amnestii. Po siedmiu miesiącach został ponownie aresztowany doświadczając po raz kolejny brutalnych metod prowadzenia śledztwa. Tym razem został skazany na siedem lat więzienia.

2. Narodowe Siły Zbrojne w okresie komunizmu

Na skutek marszu Armii Czerwonej dowódca Brygady Świętokrzyskiej płk Antoni Dąbrowski pseud. Bohun został zmuszony wydać rozkaz wymarszu na Zachód. Dzięki jego umiejętnościom oddział przedarł się z bronią na obszar Niemiec, co nie udało się żadnemu innemu oddziałowi partyzanckiemu. Po drodze wyzwolili żydowskie więźniarki z obozu koncentracyjnego w czeskim Holiszowie. Na przełomie I. 1945-1946 w podziemiu działało łącznie około 80 tys. żołnierzy z organizacji Wolność i Niezawisłość, NSZ i Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Szczególnie silne struktury NSZ działały w okolicach Warszawy, Lublina i Białegostoku. W walce z narodowym podziemiem brały udział oddziały Milicji Obywatelskiej, Komitetu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Urzędu Bezpieczeństwa oraz jednostki wojskowe, w tym NKWD i Armia Czerwona.

Część członków Komendy Głównej NSZ, w tym Michał Pobocho, została aresztowana jesienią 1945 r. W lutym 1946 r. 9 żołnierzy NSZ skazano na śmierć w Warszawie, a kolejnych 5 w Katowicach. W pierwszych trzech miesiącach 1946 r. zamordowano 120 żołnierzy NSZ. Od czerwca do grudnia 1946 r. wiele oddziałów NSZ zostało rozbitych przez UB. Organizowano procesy pokazowe z udziałem żołnierzy podziemia, które miały zastraszyć społeczeństwo. W ich wyniku wyroki śmierci wydano na 7 żołnierzy NSZ w Tarnowie we wrześniu 1946 r., w październiku na 3 żołnierzy NSZ w Warszawie, a w listopadzie 9 żołnierzy NSZ w Warszawie i 5 żołnierzy NSZ w Katowicach. W styczniu 1947 r. na śmierć zostało skazanych kolejnych 27 żołnierzy NSZ.

3. Komitet Legalizacyjny SN

W czerwcu 1945 r. Stanisław Kutrzeba i Stanisław Rymar wysunęli koncepcję utworzenia legalnej polskiej partii narodowej. Pomocą służyli im Stanisław

Kozicki i Zbigniew Wasilewski. Na początku lipca 1945 r. Rymar skonsultował się z J. Matłachowskim, który pozytywnie odniósł się do tego pomysłu. Poza nim Rymarowi udało się zaangażować grupę poznańską SN (Wojciech Trąpczyński, Stefan Dąbrowski).

W połowie 1945 r. K. Kobyłańskiemu, w czasie rozmowy z osobą z otoczenia szefa NKWD Ławrientija Berii, zasugerowano potrzebę wznowienia legalnej działalności SN. Potwierdził to ambasador Polski w Moskwie Zygmunt Modzelewski, który namawiał do spotkania z dyrektorem Departamentu Politycznego Stanisławem Olszewskim, do którego udał się po przyjeździe do Warszawy. Olszewski potwierdził poparcie rządu dla tej inicjatywy. Kobyłański szybko nawiązał kontakt z działaczami ONR-ABC i SN.

W lipcu 1945 r. powstał Komitet Legalizacyjny SN w składzie: Jan Bielawski (przewodniczący), K. Kobyłański, Władysław Jaworski, Antoni Orszagh, Karol Stojanowski, Jan Kornecki, Edward Bensch, Szymon Poradowski, S. Rymar, Ryszard Redke, Kazimierz Iłowiecki, Zygmunt Lachert i Jan Dąbrowski. 23 sierpnia 1945 r. Komitet Legalizacyjny SN złożył memoriał z prośbą o legalizację. Memoriał jednak nie spotkał się z odpowiedzią władz. 12 października 1945 r. wystosowano list do premiera w sprawie braku odpowiedzi, wskutek czego aresztowani zostali: Bielawski, Kobyłański, Jaworski, Orszagh i Poradowski.

4. Próby odbudowania struktur SN w kraju

W grudniu 1945 r. do Polski przybył Edward Sójka – przedstawiciel prezesa SN Tadeusza Bieleckiego. Nawiązał kontakty z dawnymi działaczami SN. Udało mu się powołać Prezydium Stronnictwa Narodowego, w skład którego weszli: Leon Dziubecki jako przewodniczący, ks. Władysław Matus, Lech Haydukiewicz i Marian Podymiak. Zorganizowano wydziały: Terenowy na czele z Tadeuszem Macińskim i Propagandy na czele z Bogusławem Ekiertem. Jednak już w grudniu 1946 r. władze komunistyczne aresztowały całe Prezydium SN.

Starania o odbudowę Ruchu Narodowego podjął również A. Doboszyński. W tym celu 23 grudnia 1946 r. przybył nielegalnie do Polski. Przez pierwsze półrocze 1947 r. jeździł po całym kraju odbywając dziesiątki spotkań z działaczami narodowymi. Chciał stworzyć nieformalne środowisko, które miało wypracować program oparty na ówczesnych realiach. Doboszyński miał nadzieję na wybuch nowej wojny światowej między USA i ZSRR, w której zwycięstwo Amerykanów zakończyłoby sowiecką okupację polskich ziem. Krótko przed aresztowaniem napisał artykuł *W pół drogi* będący syntetyczną oceną położenia Polski.

5. Działalność SN na emigracji

Działalność SN na emigracji jest związana głównie z osobą T. Bieleckiego, który stał na czele organizacji do 1966 r. Bielecki był orędownikiem zjednoczenia wszystkich antykomunistycznych sił politycznych w celu walki o niepodle-

głość Polski na arenie międzynarodowej. Doprowadził do powstania w 1949 r. Rady Politycznej w Londynie, która funkcjonowała do 1954 r. W tym samym roku został prezesem Rady Jedności Narodowej, na której czele stał do 1972 r.

Głównym organem prasowym ówczesnego SN był tygodnik „Myśl Polska”. Duży wpływ na linię programową „Myśli Polskiej” miał salazaryzm i gaullizm. Na jej łamach toczył się spór pomiędzy dwiema koncepcjami. Pierwszą reprezentował T. Bielecki widząc nadzieję niepodległość w wygranej przez Amerykanów III wojnie światowej. Sytuował on Ruch Narodowy w obozie zachodnim nawet za cenę niezależności (sprawa Bergu). Drugą opcję reprezentował Jędrzej Giertych. Sprzeciwiał się określaniu ZSRR mianem głównego wroga Polski i szukaniu sojuszników w walce przeciwko sowietom na całym świecie. Giertych liczył na stopniową ewolucję ustroju Polski w kierunku państwa narodowego.

W 1953 r. wewnątrz SN powstała opozycyjna wobec T. Bieleckiego frakcja Antoniego Dargasa, który był popierany m.in. przez Waclawa Całusa, Witolda Olszewskiego, Stanisława Kozaneckiego i J. Giertycha. Silne wpływy w SN miała aż do 1970 r. W dużej części poglądy tej grupy były wyrażane na łamach „Horyzontów”.

W 1959 r. „Horyzonty” wydrukowały list otwarty do Nikity Chruszczowa autorstwa J. Giertycha. Na skutek publikacji listu oraz prezentowania poglądów niezgodnych z oficjalną linią SN cała redakcja „Horyzontów”, wraz z Giertychem, została usunięta z szeregów SN w 1961 r.

W 1976 r. ukazuje się w „Myśli Polskiej” ostatnia pisemna analiza T. Bieleckiego. Po nim kierownictwo nad pismem przejął A. Dargas. Przywrócił on do prac w SN usuniętego w 1961 r. z szeregów organizacji J. Giertycha. W 1982 r. zmarł Bielecki. Jego następcą został wyznaczony wcześniej przez niego Dargas, który zerwał współpracę z pozostałymi polskimi ugrupowaniami niepodległościowymi.

6. Reaktywacja SN i MW

8 lipca 1989 r. z inicjatywy J. Małachowskiego reaktywowano SN. Prezesem Konwentu Seniorów został wybrany Małachowski. W skład Prezydium weszli: Adam Krajewski i Tadeusz Krzyszkowski. W gronie założycieli SN znaleźli się: L. Mirecki, Maciej Giertych, Bogusław Jeznach i Bogusław Rybicki. Małachowski zmarł 6 listopada 1989 r., a jego mieszkanie przy ul. Piekarskiej stało się siedzibą SN. 18 listopada 1989 r. odbył się I Zjazd SN, w którym wzięło udział 120 delegatów i 60 sympatyków. Pierwszym prezesem reaktywowanego SN został Stefan Jarzębski, a organem prasowym tygodnik „Ojczyzna”.

2 grudnia 1989 r. w Collegium Novum Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu reaktywowano Młodzież Wszepolską. W zjeździe wzięło udział kilkudziesięciu działaczy z największych ośrodków akademickich w kraju. Jacek Nikisz, członek władz naczelnych przedwojennej MW, przekazał prawo do sukcesji i nazwy reaktywowanej strukturze. Pierwszym prezesem MW wybrano Romana Giertycha.

Pytania do dyskusji:

1. Dlaczego Ruch Narodowy nie mógł legalnie działać po II wojnie światowej?
2. Co legło u przyczyn reaktywowania Stronnictwa Narodowego i Młodzieży Wszechpolskiej?
3. Czy współczesny Ruch Narodowy jest godnym kontynuatorem tradycji przedwojennych narodowców?

HISTORIA RUCHU NARODOWEGO (1989-2006)

1989

- 8 lipca z inicjatywy Jana Matłachowskiego zostało reaktywowane Stronictwo Narodowe. Prezesem Konwentu Seniorów został wybrany Matłachowski.
- 18 listopada odbył się I Zjazd Delegatów SN, w którym wzięło udział 120 delegatów i 60 sympatyków. Pierwszym prezesem reaktywowanego SN został Stefan Jarzębski, a organem prasowym tygodnik „Ojczyzna”.
- 2 grudnia w auli Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu odbył się zjazd założycielski Młodzieży Wszechpolskiej. Udział w nim wzięło kilkudziesięciu działaczy z największych ośrodków akademickich w kraju. Pierwszym prezesem został Roman Giertych.
- W Białymstoku zaczyna się ukazywać czasopismo „Bastion”.

1990

- W dniach 10-11 listopada odbyło się posiedzenie Rady Naczelnej SN. Wiele czasu poświęcono przygotowaniom do wyborów do Sejmu i Senatu RP. Prezesem Zarządu Głównego został dr Józef Więclawek. Na przewodniczącego Rady Naczelnej został wybrany Wiesław Łęczycki. Wybrano został również 32-osobowy Komitet Główny, czyli polityczny organ SN.

1991

- 23 marca obradował Komitet Główny SN. Na jego posiedzeniu został zatwierdzony program SN.
- 28 kwietnia Rada Naczelna SN wybiera na swojego przewodniczącego prof. Macieja Giertycha. Dokonuje również zmian w statucie oraz nadaje tytuł honorowego przewodniczącego mec. Leonowi Mireckiemu. Zmianie ulega skład Zarządu Głównego SN. Prezesem Zarządu Głównego SN ponownie został wybrany J. Więclawek.
- W wyborach parlamentarnych SN zdobywa zaledwie 0,66 proc. głosów.

1992

- Od SN odłącza się grupa Bogusława Rybickiego, a wraz z nią SN traci lokal na ul. Piekarskiej, wydawnictwo „Ojczyzna” oraz majątek. Grupa tworzy kon-

kurencyjną organizację pn. SN „Ojczyzna”. Ówczesny prezes SN J. Więclawek stara się odbudować nadwątlone struktury.

1993

- W Polsce dochodzi do przedterminowych wyborów. SN próbuje początkowo startować razem z Ruchem Odrodzenia Polski Jana Olszewskiego, a następnie z Unią Polityki Realnej Janusza Korwina-Mikke. Po raz kolejny SN nie zdobywa ani jednego mandatu.
- Część działaczy, którzy wcześniej odeszli do SN „Ojczyzna”, wróciło z powrotem do SN.
- MW zorganizowała Kongres Młodzieży Prawicowej w Olsztynie.

1994

- R. Giertych wydał przełomową dla polskiego ruchu narodowego książkę pt. *Kontrrewolucja Młodych*.
- R. Giertych zostaje wiceprezesem SN.

1995

- Wiosną prezesem MW został wybrany Damian Pukacki.
- SN podejmuje próbę zarejestrowania swojego kandydata na prezydenta RP M. Giertych. Nie udaje się jednak zebrać wymaganych 100 tys. podpisów.
- Po kilku latach starań SN uzyskuje własny lokal w centrum Warszawy przy ul. Kruczej.

1996

- SN wraz z grupą posłów BBWR zawiązuje Blok dla Polski. W czerwcu odbył się zjazd BdP na Politechnice Warszawskiej, współorganizowany przez MW. Dzięki współpracy z posłami BBWR działacze MW mają szansę po raz pierwszy zetknąć się z pracą parlamentarną.
- Wraz ze zorganizowanym jesienią obozie szkoleniowym MW w Halinie gwałtownie zaczyna rosnąć liczba członków MW.
- MW zaczyna wydawać własne zeszyty szkoleniowe.

1997

- Z okazji Święta Niepodległości we Wrocławiu zostaje zorganizowana manifestacja i konferencja rocznicowa.
- Podczas jesiennego zjazdu SN nowym prezesem został dr Andrzej Horodecki. M. Giertych pozostał przewodniczącym Rady Naczelnej SN.

1998

- Do wyborów samorządowych SN i MW startowały razem z Rodziną Polską. Pomimo silnej propagandy przeciwko „marnowaniu głosów”, „rozbijaniu pra-

wicy” oraz zaniżonych sondaży Rodzina Polska w wyborach do sejmików wojewódzkich otrzymała 5,17 proc., a w niektórych miejscach nawet kilkanaście procent. W Pruszkowie po raz pierwszy w powojennej historii członek MW został radnym.

- W Święto Niepodległości przez Kraków przechodzi narodowa manifestacja.
- Wraz z Radykalną Akcją Antykomunistyczną MW tworzy Ruch Młodych Polaków.

1999

- W noc 23 kwietnia zostało utworzone Porozumienie Polskie. W skład Porozumienia Polskiego weszli: Nasze Koło, Rodzina Polska, SN, MW, NSZZ „Solidarność” z Ursusa i Instytut Edukacji Narodowej.
- We wrześniu grupa szczecińskich wszechpolaków powstrzymała przemarsz polsko-niemiecko-duńskiego wojska.
- 23 października nowym prezesem MW został W. Wierzejski.
- 19 grudnia doszło do podpisania Aktu Zjednoczeniowego przez przewodniczącego Rady Naczelnej SN M. Giertycha i prezesa SND Bogusława Kowalskiego. Prezesem SN został wybrany B. Kowalski, wiceprezesem R. Giertych, przewodniczącym Rady Naczelnej M. Giertych. Honorowymi prezesami zostali: L. Mirecki i Władysław Zamoyski. Od tej pory MW posiada swoją stronę w „Myśli Polskiej”.

2000

- MW prowadzi własną cotygodniową audycję radiową w Radiu Maryja.
- 21 lutego zmarł prezes honorowy SN L. Mirecki.
- W czerwcu odbył się zjazd MW. Nowym prezesem został wybrany Maciej Twaróg. Od tej pory zaczął się regularnie ukazywać „Wszehpolak” oraz zostają wydawane książki w serii Biblioteka „Wszehpolaka”.
- 15 lipca odbyły się uroczyste obchody 590. rocznicy wiktorii grunwaldzkiej.
- W wyborach prezydenckich SN i MW poparły gen. Tadeusza Wileckiego, który zajął 11. miejsce z wynikiem 0,16 proc.
- Z inicjatywy SN i MW, została powołana Liga Rodzin.
- Ukazała się książka R. Giertycha *Lot orła*.

2001

- 10 maja w siedzibie NSZZ „Solidarność” w Ursusie powołano do życia Komitet Wyborczy Liga Polskich Rodzin, jako porozumienie SN, MW, PP, Ligi Rodzin, Klubu Myśli dla Polski oraz grupy działaczy „Solidarności”. Prezesem LPR został Marek Kotlinowski, a wiceprezesem Andrzej Fedorowicz. W późniejszym czasie do LPR przyłączył się ROP, Ruch Katolicko-Narodowy, Przymierze dla Polski oraz Stowarzyszenie Uwłaszczeniowe.
- W wyborach parlamentarnych LPR uzyskała prawie 8 proc. głosów, co dało 38 mandatów poselskich i 2 senatorskie. Mandat poselski uzyskał R. Giertych.

- Piotr Ślusarczyk został sekretarzem Zarządu Głównego LPR, W. Wierzejski skarbnikiem, a Marek Wasilewski i Paweł Sulowski członkami zarządu.
- Ukazuje się książka W. Wierzejskiego *Naród, Młodzież, Idea*.

2002

- 15 lipca nowym prezesem MW został wybrany P. Ślusarczyk.
- Wielki sukces LPR w wyborach samorządowych. Pomimo niskich wyników w sondażach w wyborach do sejmików wojewódzkich Liga zdobyła 14,36 proc. Łącznie z list LPR do samorządów dostało się ok. 1400 radnych. Wśród nich: W. Wierzejski, P. Ślusarczyk, M. Twaróg, P. Sulowski, M. Wasilewski, Sylwester Chruszcz, Szymon Pawłowski, Radosław Parda, Bogusław Tofilski, Tomasz Rola, Daniel Pawłowicz, Piotr Stachura i Grzegorz Sielatycki.

2003

- LPR odegrała rolę głównego przedstawiciela opcji eurosceptycznej w kampanii przedreferendalnej. Przez wiele miesięcy prowadzono akcje informujące o negatywnych skutkach akcesji Polski do Unii Europejskiej.
- MW protestowała przeciwko zamknięciu w porcie we Władysławowie statku-kliniki abortyjnej Langenort (blokowanie dostępu do portu i prowadzenie akcji informacyjnych).
- W ramach obchodów Święta Niepodległości MW zorganizowała Konferencję Giertychowską połączoną z manifestacją narodową. W tym samym czasie w warszawskiej Falenicy odbył się największy w historii MW obóz szkoleniowy.

2004

- 7 lutego nowym prezesem MW wybrano R. Pardę.
- W wyborach do Parlamentu Europejskiego LPR uzyskała 15,92 proc. głosów (drugi wynik w kraju) i 10 mandatów. Na forum europarlamentu członkowie partii początkowo działali we frakcji Niepodległość i Demokracja.
- W dniach 2-4 lipca w Jachrance koło Warszawy odbył się obóz inaugurujący Akademię Orła. Wzięło w nim udział 120 działaczy MW. AO to instytucja edukacyjno-formacyjna dla młodzieży. Jej celem jest przygotowywanie kadr działaczy narodowych do profesjonalnej działalności społecznej i politycznej.

2005

- 14 lutego MW po raz pierwszy zorganizowała Kampanię Społeczną „Kocham Polskę”. Jest to cykliczna akcja, której zadaniem jest promocja patriotyzmu oraz zmiana walentynek ze święta komercyjnego na bardziej patriotyczne.
- 16 kwietnia nowym prezesem MW wybrano Marcina Kubińskiego.
- 18 czerwca, w zorganizowanej przez LPR i MW Paradzie Normalności, wzięło udział ok. 2 tys. osób (głównie młodzież).

- W dniach 1-27 sierpnia, w proteście przeciw szykanowaniu działaczy Związku Polaków na Białorusi, wszechpolacy pełnili całodobowe dyżury w namiocie pod ambasadą Białorusi w Warszawie.
- 25 września w wyborach do parlamentarnych LPR otrzymała poparcie 7,97 proc. uzyskując 34 mandaty posłów i 7 senatorów.
- 7 listopada prezesem MW został wybrany poseł Krzysztof Bosak.

2006

- 11 marca podczas kongresu LPR prezesem Zarządu Głównego LPR został R. Giertych. Kongres był poświęcony omówieniu ewentualnemu wejściu w koalicję z Prawem i Sprawiedliwością.
- 5 maja LPR weszła do koalicyjnego rządu Kazimierza Marcinkiewicza, w którym przejęła dwa resorty: Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Gospodarki. Wicepremierem i ministrem edukacji narodowej został R. Giertych, a ministrem gospodarki morskiej Rafał Wiechecki.
- 7 października LPR zorganizował Marsz Białej Róży, który był wyrazem poparcia dla rządu.
- 12 listopada w wyborach samorządowych LPR osiąga wynik 4,7 proc.
- 17 grudnia nowym prezesem MW został wybrany Konrad Bonisławski.
- W. Wierzejski i Mariusz Tomczak rozpoczynają prowadzić blogi w internecie i wydają książki.

Pytania do dyskusji:

1. Z jakimi trudnościami zmagał się Ruch Narodowy w pierwszych latach po 1989 r.?
2. Co przesądziło o sukcesie wyborczym Ligi Polskich Rodzin w 2001 r.?
3. W jaki sposób Ruch Narodowy wpłynął na świadomość współcześnie żyjących Polaków?

KATOLICKIE PAŃSTWO NARODU POLSKIEGO

1. Geneza koncepcji

- U źródeł Katolickiego Państwa Narodu Polskiego legły dwa fundamentalne założenia: oparcie państwa o kryterium interesu narodowego oraz zapewnienie religii katolickiej wpływowej roli w życiu publicznym.

- Wraz z odradzaniem się (w dobie postpozytywizmu) religii katolickiej – narodowcy pragnęli, aby linia programowa Ruchu Narodowego oparła się w całej szerokości o zasady katolickie. Warto zauważyć, iż nie chodziło im o gruntowną modyfikację podejścia do mniejszości narodowych, czy radykalną zmianę programową. Celem był konsekwentny rozwój myśli narodowej. *Za istotny brak tego [aktualnego – przyp. JK] programu uznaje ks. Szymański: „stałe pomijanie twierdzenia, że zasady katolickie powinny przenikać całe życie państwowe (...) i wskutek tego [potrzeby – przyp. JK] przyznania Kościołowi właściwego wpływu na życie publiczne”* (B. Grott, *Nacjonalizm chrześcijański*, Krzeszowice 1999).

1.1. Łaciński fundament

- Koncepcja Katolickiego Państwa Narodu Polskiego pojawiła się w Myśli Narodowej stosunkowo późno. Dopiero drugie dziesięciolecie międzywojnia deklaratywnie otworzyło odrzvia syntezie Idei Narodowej z katolicyzmem. Duch pozytywizmu, panujący w umysłach niektórych działaczy Narodowej Demokracji, daleki był od podporządkowania się postulatam religijnym. *Nie zajmowali się oni badaniem początków życia społecznego na ziemi, ani jego celów ostatecznych (...). Cel był polityczny, zakres – polityka polska, zadanie na wskroś praktyczne* (S. Kozicki, *Historia Ligi Narodowej*, Dział Rękopisów Biblioteki PAN w Krakowie).

- Ów dystans nigdy nie przybrał znamion całkowitego wykluczenia czy też odrzucenia religii katolickiej. Krytyka wobec niej ograniczała się w swych najostrzejszych postulatach do zdystansowania się w sferze publicznej od etyki katolickiej. Mimo tych zapędów Idea Narodowa wyrosła na gruncie cywilizacji łacińskiej.

1.2. „Trzeci słój”

- Tło społeczno-polityczne z upływem czasu determinowało Obóz Narodowy do wyraźnego oparcia ideologii na zasadach etyki katolickiej. *Obóz*

Narodowy (...) składa się kilku słów. Pierwszy z nich to „stara endecja”, drugi „generacja parlamentarzystów”, trzeci słów w obozie narodowym, to jesteśmy my młodzi. (...) Naszą doktrynę polityczną i naszą działalność polityczną dopasowujemy i zawsze dopasowywać będziemy do wymagań i nakazów religii katolickiej (J. Giertych, *O wyjście z kryzysu*, Warszawa 1938).

- Sytuacja polityczna wymagała konsolidacji Ruchu Narodowego. Konflikt z Kościołem był niepożądany w trudnej dobie działalności opozycyjnej.

1.3. Synteza doskonała

- Fundamenty do rozwoju koncepcji położył sam Roman Dmowski w 1927 r., stwierdzając: *Naród szczerze, istotnie katolicki musi dbać o to, ażeby prawa i urzędzenia państwowe, w których żyje, były zgodne z zasadami katolickimi i ażeby w duchu katolickim były wychowywane jego młode pokolenia* (R. Dmowski, *Kościół, naród i państwo*, Warszawa 1927).

- W 1925 r. Pius XI wydał encyklikę *Quas primas* dotyczącą społecznego panowania Jezusa Chrystusa. Papież wyeksponował w niej moralny obowiązek dostosowania życia społecznego do religii katolickiej. Encyklika została entuzjastycznie przyjęta w polskich środowiskach katolickich i narodowych.

- Wspólnym gruntem, pozwalającym zespolić katolicyzm z Myślą Narodową, okazało się być podłoże cywilizacyjne. *Religia stwarza podstawę norm etycznych i prawnych dla życia indywidualnego i społecznego, a w szczególności stanowi podstawę moralnego wychowania ludzi, co decyduje o ich łączności z narodem* (T. Radwan, *Podstawowe elementy ideologii narodowej. Człowiek, naród, świadomość narodowa*, Krzeszowice 1995).

2. Zasady podstawowe

- Państwo pojmowano jako formę wypełnianą przez treść – Naród. Prawem Narodu jest oddziaływanie na mniejszości w celu asymilacji.

- Podobnie jak synteza cywilizacji doprowadza do regresu cywilizacyjnego, tak zrównanie w państwie wszystkich religii nie sprzyja rozwojowi. Jest w interesie państwa, by jego organy i urzędzenia działały spójnie.

2.1. Służba Narodowi

- Państwo narodowe miało służyć przede wszystkim swemu Narodowi. Szlachetne oburzenie kierowało narodowcami krytykującymi dotychczasowy obyczaj faworyzowania innych narodów kosztem suwerena. *Naród nasz dusił się w ramach Państwa, które nosząc nazwę „polskiego”, całkowicie polskim nie było, gdyż tzw. „mniejszości narodowe” miały te same niemal uprawnienia jak naród polski, a nawet (...) często więcej możliwości rozwoju swej osobowości i organizowania swego życia w ramach organizacji Państwa polskiego* (M. Poradowski, *Katolickie Państwo Narodu Polskiego*, Wrocław 1997).

2.2. Negacja „zbiorowej apostazji”

• Czynnikiem zespalającym dążenia do Katolickiego Państwa Narodu Polskiego było zobligowanie władz do odcięcia się od indyferentyzmu światopoglądowego. *Każdy ustrój państwowy winien reprezentować i realizować jakieś ideały, jakieś założenia; i każde państwo winno być rzecznikiem pewnej myśli i woli* (J. Bogdanowicz, *Właściwy sens totalizmu*, „Myśl Narodowa” 1938).

• Wśród młodego pokolenia narodowców sporym poparciem cieszyły się hasła o ostrej wymowie antyliberalnej i antykapitalistycznej. Pośród powszechnej akceptacji interwencjonizmu państwowego w kwestiach gospodarczych łatwiej było zrozumieć ingerencję państwa w zachowanie tożsamości narodowej. Niekiedy katolicyzm traktowano jako nieodzowny warunek jedności i siły Narodu.

• *W istocie państwo liberalne, w szczególności demokratyczno-parlamentarne, hołdując zasadzie wolnej gry w każdym terenie i w dziedzinie wszelkich zagadnień, jest właściwie tylko wypadkową starcia się najrozmaitszych światopoglądów i energii, stąd też zdaniem naszym nie myślą się ci, którzy twierdzą, że państwa powyższe nie posiadają w ogóle idei* (J. Bogdanowicz, *op. cit.*).

• *Kościół (...) nie może jednak pozwolić, by błąd miał równe prawa propagandy jak prawda, ani tym bardziej, by tam gdzie wierni są w przytłaczającej większości, rządzili nimi poganie czy heretycy* (J. M. Bocheński, *Szkice o nacjonalizmie i katolicyzmie polskim*, Warszawa-Komorów 1999).

2.3. Etyka a prawo

• Etyka jest podłożem do rozwoju prawa. Rozwój technologiczny w społeczeństwie otwiera pole do rozwoju etyki, do czego państwo nie musi się każdorazowo ustosunkowywać. *Im więcej praw i przepisów, tym łatwiej o kruczki. Im więcej prawa, tym mniej prawości* (F. Koneczny, *Państwo i prawo w cywilizacji łacińskiej*, Warszawa-Komorów 2001).

• Jednym ze środków odbudowy państwa po II wojnie światowej miał być opór wobec napierających z zewnątrz antynarodowych trendów, np. *nieprzyjęcie form ustrojowych upowszechniających się w ówczesnym świecie, czyli „bizantyjskiego, zbiurokratyzowanego despotyzmu i spoganizowanej demokracji”* (A. Paszko, *O Katolickie Państwo Narodu Polskiego. Inspiracje katolickie w ideach politycznych Grupy „Szańca” i Konfederacji Narodu*, Kraków 2002).

2.4. Urządzenia państwowe

• *W cywilizacji łacińskiej nie ma dwoistości w etyce, te same zasady obowiązują w prawie prywatnym i publicznym, w życiu domowym i na wielkim boisku państwa* (F. Koneczny, *op. cit.*). Prawa wspólnot naturalnych różnią się jednak od praw jednostkowych, stąd zastosowanie uniwersalnej etyki niejednokrotnie przybiera inne formy.

• Grupa „Szańca” utożsamiała prawidłowy rozwój osobowości i – co za tym idzie – interesu narodowego, z katolicyzmem. Wydany przez nią projekt kon-

stytucji Katolickiego Państwa Narodu Polskiego przewidywał dominację wyznania rzymsko-katolickiego, ale nie ograniczał zasady tolerancji religijnej: 1) *Żaden związek religijny (...) nie może działać w sprzeczności z interesem Narodu i Państwa Polskiego*; 2) *Wyznanie rzymsko-katolickie (...) zajmuje w Państwie naczelne stanowisko wśród wyznań* (A. Paszko, *op. cit.*).

2.5. Wychowanie młodego pokolenia

- Dmowski wielokrotnie akcentował konieczność troski katolickiego Narodu o wychowanie młodego pokolenia. Krytykował niebezpieczeństwa, czyhające ze strony sentymentalizmu, raz po raz nieudolnie wplątywanego w etykę katolicką. *Wśród warstwy średnio zamożnej i ubogiej, o ile istnieje system wychowania moralnego, to polega on wyłącznie prawie na kształceniu moralności biernej, wyrażającej się w zdawkowej szlachetności lub sentymentalizmie* (R. Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Lwów 1903).

- Wewnątrz Ruchu Narodowego koniecznym było udowodnienie zależności między wpływem katolickiego wychowania na rozwój narodowy. *Aby go [jednolity pogląd na świat – przyp. JK] utrwalić do celów ideowego formowania członków i sympatyków danego ruchu politycznego stosuje się także własne, nowe interpretacje sensu historii narodowej i powszechnej, które mają sugerować, że wyznawane współcześnie przez ruch wartości sprawdziły się już w czasach minionych, powodując rozkwit gdy były realizowane lub też zastój, albo nawet upadek w przypadku ich braku w procesie życia* (B. Grott, *op. cit.*).

2.6. Rywalizacja narodowa a miłość bliźniego – *ordo caritatis*

- Zasada uporządkowania miłości do bliźniego nakazuje gradację miłości. Jako imperatyw przyjmuje realizm prawdziwej troski względem najbliższych wyrażonej w czynach. Na dalszym planie stoi troska o osoby nie objęte więzami naturalnymi.

- W porządku doczesnym Naród ma kochać przede wszystkim siebie. *Ta miłość siebie samego każe narodowi dbać przede wszystkim o własne dobro, o swój rozwój i rozkwit, o pełnię swego życia, o doskonalenie się. Miłość ta upoważnia naród do obrony swego życia, do walki a nawet do wojny* (M. Poradowski, *op. cit.*).

- *Dwa są główne obowiązki wyznawcy Chrystusa w stosunku do życia publicznego: najważniejszy, podstawowy to obowiązek miłości bliźniego, a drugi to walka o dobro, walka z szatanem, sobą samym i światem* (W. Nowosad, *W walce o Katolickie Państwo Narodu Polskiego*, Lwów 1938).

3. Krytyka błędów

- Ruch Narodowy nigdy nie dał podstaw ku temu, by być posądzonym o dążenia teokratyczne. Nie dążył do zwiększenia bezpośredniego wpływu duchowieństwa na władzę. Rola etyki w katolickim państwie miała być zasadnicza, a działalność Kościoła nieskrępowana.

- Idea Narodowa nie stworzyła również podatnego gruntu na liberalne interpretacje nauki społecznej Kościoła. Z krytyką spotkała się więc bierność wobec obowiązków narodowych, pod pretekstem źle pojętej religijności. Tendencje pacyfistyczne były więc powszechnie odrzucane. Jeszcze trudniej było wyrzucić wpływ przybyłym z zewnątrz, propagowanym głównie przez duchowieństwo francuskie „przebłyskom teologicznym”, żądającym całkowitej wolności dla wszystkich religii. Dobrze funkcjonujący system tolerancji religijnej, przy zachowaniu dominacji Kościoła Rzymskiego, dzielnie stawiał czoło tego typu nowinkom.

3.1. Krytyka sakralizmu

- Postulaty katolickie w sferze publicznej nigdy nie przybrały znamion totalitarnego sterowania ludzkim życiem. *Nie ma obawy, żeby Kościół katolicki miał zmierzać do wytworzenia cywilizacji sakralnej. (...) Jedno i drugie, katolicyzm i ta cywilizacja łaćwińska, stoją personalizmem. Sakralność niwelująca życie w imię stałości i równości, wiedzie do gromadności. (...) W katolicyzmie wykluczonym jest nadużywanie hasła miłości Boga celem opanowania form bytowania ludzkiego* (F. Koneczny, *op. cit.*).

- Klarownie określono granicę między sferą prywatną a publiczną. Funkcjonowanie jednostki wolnej, zdolnej do realizacji swych celów ziemskich i nadprzyrodzonych, wymaga szerokich ram działalności. W duchu tolerancji religijnej z ostrą krytyką spotkałyby się żądania, *żeby obywatelowi nie było wolno wypowiadać w kulturalnej formie swych przekonań, zmieniać wyznania* (R. Dmowski, *op. cit.*).

3.2. Krytyka klerykalizacji

- *Stosunek Ruchu Narodowego do Kościoła, mimo wyraźnego ocieplenia – zawsze pozostawał w rozsądnym dystansie od podporządkowania się protekcji kleru. Jest dla nas wiążące to, co w sposób autorytatywny oświadcza Kościół, ale nie jest dla nas wiążące to, co jest osobistym poglądem poszczególnego księdza, czy nawet poszczególnego biskupa, a tembardziej, poszczególnego katolickiego działacza świeckiego* (J. Giertych, *op. cit.*).

3.3. Krytyka pacyfizmu

- Źródłem pacyfizmu jest ignorancja praw narodu do samostanowienia. *Źle pojęty pacyfizm jest sprzeczny z duchem Ewangelii, bo w imię sentymentalnej miłości ludzkości każe narodowi wyrzekać się miłości siebie samego. Przejawem braku miłości siebie samego w życiu narodu jest np. tolerowanie pasożytnictwa na sobie narodom obcym* (M. Poradowski, *op. cit.*).

Pytania do dyskusji:

1. Czy istnieje różnica między tolerancją wyznaniową a równym traktowaniem grup *quasi-religijnych*?
2. Czy w polskim systemie szkolnictwa są przestrzegane zasady cywilizacji ła-
cińskiej?
3. Czy państwo liberalne jest gwarantem wolności?

IDEA NARODOWA A NAUKA SPOŁECZNA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

1. Naród

1.1. Prymat sfery ducha

- *Mieszkańcy Polski, którzy mówią innym językiem, wyznają inną religię, mają odrębne obyczaje, mogą być członkami narodu polskiego, o ile zgodnie podlegają jego idei historycznej i politycznemu interesowi (J. Bartoszewicz Polityka interesu narodowego, „Przegląd Wszechpolski” 1922).*
- *Pojęcie narodu jest pojęciem o zgodnym współżyciu i współdziałaniu wszystkich warstw społeczeństwa dla dobra wspólnej całości, stąd musi ono przeciwstawiać się założeniom socjalistycznym, biorącym za punkt wyjścia walkę klas, ich antagonizm – „wieczny, jak całe dzieje dotychczasowe” (B. Ostoja [Z. Balicki] Bilans socjalistyczny wobec zadań ruchu robotniczego, „Przegląd Wszechpolski” 1905).*

1.2. Wychowanie katolickie

- *Wiara narodu polskiego, religia rzymsko katolicka musi zajmować stanowisko religii panującej, ściśle związanej z państwem i jego życiem oraz stanowić podstawę wychowania młodych pokoleń (Deklaracja ideowa MW, 1932).*
- *W żadne konflikty z Kościołem, dotyczące spraw, dla Kościoła zasadniczych (takich, jak wychowanie młodzieży itd.) nigdy wchodzić nie będziemy. System rządów narodowych w Polsce, to będzie w całej pełni system rządów katolickich (J. Giertych O wyjście z kryzysu, Warszawa 1938).*

1.3. Nowoczesny patriotyzm

- *Owe dwa zadania: miłości bliźniego i walki o dobro nakazują katolikom ustosunkowanie się czynne do tego, co dzieje się w życiu publicznym; nie wolno nam stać na stanowisku biernego obserwatora, bo jakże wtedy przyczynimy się do zapanowania „pokoju Chrystusa w królestwie Chrystusowym?” (W. Nowosad W walce o katolickie państwo narodu polskiego, Lwów 1938).*

1.4. Jednostka a naród

- *Wybująły indywidualizm uniemożliwia pomyślny rozwój narodu w normalnych warunkach, a cóż dopiero, gdy trzeba naród z nienormalnych warunków wydobyć i samoistny byt na nowo stworzyć! (R. Dmowski Ex oriente lux. Niektóre nauki z obecnej wojny, „Słowo Polskie” 1904).*

- *My nie możemy przyznać państwu prawa kontrolowania naszych sumień, stawiania nam wymagań w zakresie naszego życia ideowego* (R. Dmowski Niemcy, Rosja i kwestia polska, Lwów 1908).

1.5. Narodowcy a liberałowie

- *Wielu historyków stoi na stanowisku, że zaraz po odzyskaniu niepodległości Narodowa Demokracja była wyrazicielką liberalnej teorii państwa. Niewątpliwie przemawia za tym fakt, iż endecy opowiadali się wówczas za wprowadzeniem ustroju parlamentarnego i wcielaniem zasad demokracji. Mocno akcentowano sprzeciw wobec zbyt innej ingerencji państwa w życie obywateli. Zasadniczą różnicę między „typowymi liberałami” a narodowcami uwidacznia analiza relacji jednostka-naród. Liberałowie postrzegają naród jako „sumę jednostek”. Endecja porównuje wspólnotę narodową do organizmu złączonego więzią kulturową, religijną i historyczną. Takie rozumienie narodu ma najlepiej wyrażać ludzką egzystencję* (M. Tomczak Ruch narodowy vs. demokracja, <http://tomczak.blog.onet.pl> 2006).

1.6. Krytyka bierności i bezideowości

- *Naród nowoczesny uważa państwo za swoje, siebie za odpowiedzialnego w nim gospodarza i wykazuje coraz silniejszą dążność do kierowania państwem tak, ażeby ono jego celom służyło* (R. Dmowski Kościół, naród i państwo, Warszawa 1927).

- *Nie po to się żyje, aby jeść, lecz po to je, aby żyć, żyje zaś po to, aby tworzyć* (J. Mosdorf Wczoraj i jutro, Warszawa 1938).

- *Bezideowość jest główną przyczyną tego, że dziś widzimy tak powszechną żądzę użycia, takie brutalne i zarazem takie nieestetyczne jego formy w życiu publicznym, w polityce stwierdzamy tak często, jako jedyny motyw działania, ambicję osobistą, żądzę władzy, a raczej nie tyle władzy, ile zaszczytów, chęć wywyższenia się, wreszcie szukania ordynarnego zysku materialnego, wchodzącego nawet w konflikt z prawem* (R. Dmowski, przemówienie na Zjeździe Dzielnicy Warszawskiej OWP, 1927).

1.7. Konieczność poświęceń

- *Gdy konflikt jest między wspólnotą narodową a solidarnością rodzinną, druga powinna ustąpić. Gdy narodowi zagraża wróg, wówczas matka wysłała swojego jedyne go syna na plac boju (...). Gdyby jednak jakieś miasto, jakaś prowincja miała tak wygórowane ambicje, że przeciwstawiałaby się całości i osłabiała wspólnotę narodową, to wówczas zdrowy naród stłumi ten przerost jednej części (...). Klasa ma swoje interesy, może walczyć w ich obronie. Niechaj jednak robotnicy spróbują urządzić strajk powszechny wtedy, gdy zagraża krajowi niebezpieczeństwo zewnętrzne; wówczas naród, jeżeli nie ma upaść, musi za wszelką cenę złamać tę wybujałość* (R. Rybarski Naród, jednostka i klasa, Warszawa 1926).

2. Stosunek do nie-Polaków

2.1. Kryterium: postępowanie, nie narodowość

- *Nienawidzę ludzi nikczemnych, bez względu na to, czy są Niemcami, Moskalam, czy moimi własnymi rodakami, a może najwięcej w ostatnim wypadku (...). Ale od zbrodniarzy – od katów młodzieży, od agentów polityczno-politycznych w togach sędziowskich (...), od niszczycieli pracy ludzkiej i burzycieli moralności – odróżniam ludzi, którzy tylko tyle mi zawiniли, że walczą z moim narodem w imieniu swego (...). Uważam to za dowód upadku moralności obywatelskiej i słabizny umysłowej u tych kierowników naszej opinii, którzy nie widzą różnicy między uczciwą walką narodową a zwykłą zbrodnią (...). W moim przekonaniu nauczyciel, sędzia, urzędnik, duchowny nie ma prawa zaniedbywać swych obowiązków względem kogokolwiek, nie ma prawa przy pełnieniu swych czynności robić różnicy między ludźmi ze względu na ich przekonania polityczne, narodowość itp., a jeżeli nadużywa swej władzy do celów ubocznych, jest zwykłym przestępcą (...)* (R. Dmowski *Myśli nowoczesnego Polaka*, Lwów 1903).

2.2. Potępienie przemocy

- *Naród, jako organizm żywy, ma prawo moralne rozrastać się nie tylko kosztem żywiołów biernych, bezmyślnych i społecznie bezkształtnych, ale nawet kosztem narodów innych, byle ten rozrost był naturalnym i nie opierał się na sile brutalnej, przynusie, i prawach wyjątkowych* (Z. Balicki *Egoizm narodowy wobec etyki*, Lwów 1902).

- W jednym z artykułów opublikowanych w związku z pobylem w Japonii Dmowski opisał następująco moment pożegnania z polskimi jeńcami wojennymi: *Kiedym zaś na odjezdnem, żegnając się z jeńcami – rodakami, zwrócił im uwagę na to, że mają pośród siebie garstkę Litwinów, że nie powinni wyróżniać ich lub krzywdzić, gdyż są to nasi bracia, choć niejeden po polsku nie umie, usłyszałem odpowiedź: - E, proszę pana, cobyśmy ich mieli krzywdzić? To dobre chłopaki. Taki Litwin to niejeden lepszy od naszego* (R. Dmowski *Wśród jeńców w Japonii*, I, „Słowo Polskie” 1904).

2.3. Sprzeciw wobec dyskryminacji

- *Osobę pochodzenia żydowskiego będącą zarazem polskim patriotą należy uznać za Polaka. (...) Analizować krwi nikt mu nie ma prawa i potrzeby (...). Nie mamy powodu wypowiadać im wojny, prześladować ich, ale nie możemy im ufać i wpływu na sprawy polskie przyznawać. O ile zachowują się poprawnie, możemy ich traktować nawet z życzliwością, proporcjonalną do ich lojalności względem usiłowań narodowych* (Narodowiec [R. Dmowski] *W naszym obozie*, V, „Przegład Wszechpolski” 1899).

2.4. Krytyka nazizmu i rasizmu

- *Nie jesteśmy rasistami, uważamy, że przynależność do narodu to jest fakt przede wszystkim duchowy (...). Na drogi myślowe, odbiegające (jak np. teorie hitlerowskie) od pionu doktryny katolickiej, nigdy nie zejdziemy (J. Giertych O wyjście z kryzysu, Warszawa 1938).*

- *(...) Walka między narodowym socjalizmem a katolicyzmem, to walka dwu poglądów na świat: jeden oparty jest na Bogu i Ewangelii, drugi zaś na micie krwi i rasy, zwracającym się nie tylko przeciw Żydom, lecz także przeciw wszystkim, którzy nie chcą ulec pięści germańskiej i duchowi krzyżackiemu (W. Nowosad O jednolity pogląd na świat, Lwów 1939).*

3. Państwo

3.1. Obowiązek udziału w życiu politycznym

- *Polityka nie jest specjalnością, interesującą tylko tych, którzy się jej z zawodu oddają. Niewielu jest ludzi mających uzdatnienie na działaczy politycznych, ale każdy ma obowiązek być czynnym obywatelem, znającym stan spraw politycznych swego kraju i wpływającym na ich bieg w miarę sił swoich. I wszyscy są za bieg tych spraw odpowiedzialni (R. Dmowski Myśli nowoczesnego Polaka, Lwów 1903).*

3.2. Niepodległość a walka zbrojna

- *Obóz narodowo-demokratyczny od samego początku stawiał sobie za cel odzyskanie państwowości. Dmowski nigdy nie przekreślał całkowicie idei walki zbrojnej. Nie negował potrzeby wychowywania młodzieży w duchu gotowości do niej argumentując, że nie wszystko może rozwiązać dialog nawet najwytrawniejszych dyplomatów. Jednak stale napominał o właściwy dobór środków w walce narodowej. Nie każda forma życia czynnego była akceptowana przez narodowców. W warunkach niewoli, gdy kwestia odzyskania niepodległości zależy od czynników zewnętrznych, wysiłek narodowy należy skierować w stronę obrony więzi narodowej – uważał Dmowski (M. Tomczak Idee Romana Dmowskiego, „Myśl Polska” 2005).*

3.3. Relacje państwo – Kościół

- *Jesteśmy katolikami. (...) Nasz stosunek do Kościoła jest więc stosunkiem jak najwierniejszych Jego synów, którzy chcą, by Polska była – nie w wyniku zawartego kompromisu, ale wskutek dążeń nas samych – krajem na wskroś katolickim (J. Giertych O wyjście z kryzysu, Warszawa 1938).*

- *Polityka jest rzeczą ziemską i punkt widzenia polityczny jest ziemski, doczesny. Ale i z tego punktu widzenia religia w życiu narodów jest najwyższym dobrem, które dla żadnego celu nie może być poświęcane (R. Dmowski Kościół, naród i państwo, Warszawa 1927).*

4. Religia

4.1. Znaczenie katolicyzmu

• *Jesteśmy katolikami nie tylko dlatego, że Polska jest katolicka, bo gdyby nawet była muzułmańska, prawda nie przestała by być prawdą, tylko trudniejszy – i boleśniejszy – byłby dla nas, Polaków dostęp do niej. Jesteśmy katolikami nie tylko dlatego, że doktryna katolicka lepiej rozstrzyga trudności a dyscyplina – konflikty, ani dlatego, że imponuje nam organizacja hierarchiczna Kościoła zwycięska przez stulecia, ani dlatego wreszcie, że Kościół ocalił i przekazał nam w spuściznie wszystko to, co w cywilizacji antycznej było jeszcze zdrowe i nie spodłone, ale dlatego, że wierzymy, iż jest Kościołem ustanowionym przez Boga (J. Mosdorf Wczoraj i jutro, Warszawa 1938).*

• *Wierzenia i uczucia religijne są ważnym źródłem siły moralnej społeczeństwa oraz rękojmnią jego wysokiego poziomu etycznego (Deklaracja ideowa MW, 1925).*

• *Cywilizacja rzymska, wzniesiona przez Kościół powołała nas ongiś do życia jako naród i jako państwo (R. Dmowski Przyczynki-przemówienia, Poznań 1936).*

• *Katolicyzm nie jest dodatkiem do polskości, zabarwieniem jej na pewien sposób, ale tkwi w jej istocie, w znacznej mierze stanowi jej istotę. Usiłowanie oddzielenia u nas katolicyzmu od polskości, oderwanie narodu od religii i od Kościoła, jest zniszczeniem samej istoty narodu (R. Dmowski Kościół, naród i państwo, Warszawa 1927).*

4.2. Zagwarantowanie tolerancji religijnej

• *Religia jest z jednej strony osobistym wyznaniem wiary jednostki, z drugiej zaś wyznaniem społeczeństwa i jako taka potężnym składnikiem duchowego życia narodu. Religia jako osobiste wyznanie wiary jest i musi być rzeczą prywatną (...). Religia wszakże jako wyznanie narodowe jest rzeczą publiczną i jako taka musi być otoczona zorganizowaną opieką społeczeństwa (...). Z tego stanowiska wypływa dla stronnictwa narodowego nie tylko obowiązek religii na zewnątrz przed zamachami obcych narodów, ale także czuwania nad poszanowaniem jej od wewnątrz i zwalczanie dezorganizacyjnych w tym względzie usiłowań ze strony żywiołów nienarodowych lub nierozumiejących postaw narodowego życia (R. Dmowski Polityka narodowa w stosunku do religii i Kościoła, „Przegląd Wszechpolski” 1903).*

• *Prawa innych wyznań powinny być zgodnie z Konstytucją zapewnione (Program SN, 1928).*

Pytania do dyskusji:

1. Na ile ideologia Ruchu Narodowego jest zgodna z nauką społeczną Kościoła katolickiego?
2. Przedstaw etapy kształtowania się Idei Narodowej w oparciu o religię rzymsko-katolicką.
3. Czy obywatele są zobowiązani do czynnego udziału w życiu publicznym?

TEORIA CYWILIZACJI FELIKSA KONECZNEGO

1. Definicja cywilizacji

• *Cywilizacja jest to metoda ustroju życia zbiorowego (...) Definicja ta jest dostatecznie obszerną; mieści się w niej sztuka i nauka, etyka i prawodawstwo, ekonomia, szkolnictwo, komunikacja itd., boć to wszystko należy do życia zbiorowego* (fragmenty tekstu wyróżnione kursywą pochodzą z dzieł F. Konecznego).

• Cywilizacje stanowią największe realnie istniejące „odłamy” dzielące ludzkość. *Nie ma żadnej cywilizacji ogólnoludzkiej.*

2. Kluczowe pojęcia w rozumieniu cywilizacji

2.1. *Quincunx* (pięciomian bytu człowieka)

• *Quincunx* to przyczyna powstawania różnych cywilizacji i klucz do zrozumienia zjawiska różnorodności cywilizacji. Łatwiej egzystować ludziom o odmiennym języku, religii, narodowości i kolorze skóry, aniżeli jednostkom mającym odległe podejście do *quincunxa*.

• Człowiek, składający się z duszy i ciała, musi doskonalić się w obu aspektach bytu (duchowym i cielesnym). Rezygnując z którejkolwiek naraża się na upadek.

• Kategorie bytu człowieka:

- strona wewnętrzna (duchowa): dobro (moralność) i prawda (przyrodzona i nadprzyrodzona).
- strona zewnętrzna (cielesna): zdrowie i dobrobyt.
- pojęcie piękna (wspólne ciała i duszy).

2.2. Trójprawo

• Najlepszy wskaźnik cywilizacji będący odbiciem różnic cywilizacyjnych.

• W obrębie wspólnoty może istnieć tylko jedno spójne prawo.

• Na trójprawo składa się: prawo rodzinne (monogamia, poligamia, poliandria oraz półmonogamia/półpoligamia), prawo majątkowe i prawo spadkowe.

2.3. Zrzeszenia

• Na podstawie trójprawa wyrastają zrzeszenia. W ramach jednego zrzeszenia musi obowiązywać identyczne trójprawo oraz *quincunx*.

3. Podział cywilizacji

- Dotychczas istniały na pewno 22 cywilizacje.
- Obecnie istnieją 4 cywilizacje starożytne (chińska, bamińska, żydowska, turańska) i 3 nowożytne (łacińska, bizantyjska, arabska). Można pominąć tybetańską i numidyjską, bo choć przetrwały w formie szczątkowej, ich los wydaje się przesądzony.

3.1. Cywilizacja żydowska

- Brak rozróżnienia w życiu jednostki spraw religijnych i świeckich. Wszystko jest sprawą religijną, co skutkuje m.in. upośledzeniem nauki świeckiej.
- Podstawowa cecha: sakralność (zob. 4.1.).

3.2. Cywilizacja turańska

- Istota daje się ująć w jednym słowie: obóz.
- Uczynienie z wojny sposobu na życie. Dzieje kultur cywilizacji turańskiej to okres fluktuacji między okresami chwilowych świetności i czasów niemocy.
- Wszechwładza wodza, który jest jedynym źródłem prawa (pojęcie moralności turańszczyźnie nie jest znane). Życie ludzkie cenione niezbyt wysoko.
- Przykłady turańszczyzny w polskim wydaniu: sarmatyzm i piłsudczyzna.

3.3. Cywilizacja bizantyjska

- Państwo miarą wszechrzeczy. Brak zasad moralnych w życiu publicznym (cel uświęca środki). Kościół nie może krępować przejawów państwowości jakikolwiek nakazami i zakazami natury moralnej.
- Rozbudowana na niespotykaną skalę armia urzędników.

3.4. Cywilizacja łaćńska (zachodnio-europejska, chrześcijańsko-klasyczna)

- *Żadna inna metoda ustroju życia zbiorowego nie jest w stanie zapewnić jednostce większych swobód niż cywilizacja łaćńska.*
- Zagwarantowanie wolności słowa, myśli i sumienia. *Łaćńska cywilizacja jest zwolenniczką różnorodności, umiając właśnie w oparciu o różnorodności pogłębiać jeszcze mocniej jedność.*
- Obce wcielanie apriorycznie przyjętych założeń oraz omnipotencja państwa. Wiele spraw pozostawia się do rozstrzygnięcia samorządom.

3.5. Pozostałe metody ustroju życia zbiorowego

- Bamińska i chińska: nie odegrały praktycznie żadnej roli w dziejach Europy.
- Arabska: w historii Starego Kontynentu miała wpływ ograniczony jedynie do południowych części kontynentu.

4. Dychotomie cywilizacyjne

4.1. Sakralność – niesakralność

- Sakralność przesądza o „skamieniałości” danej cywilizacji.
- Formalizm we wszystkich dziedzinach życia.
- Z poczucia misji wynika ekskluzywność członków należących do tego samego zrzeczenia. Wybraństwo polega na przekonaniu o pełnieniu wyjątkowej misji rzekomo powierzonej przez boga tylko temu ludowi.
- Posiadanie zróżnicowanej etyki: jednej dla „swoich”, innej dla obcych.

4.2. Monizm – dualizm prawny oraz prymat prawa prywatnego lub publicznego

- Wśród cywilizacji niesakralnych wyróżnia się dwa modele urzędzenia prawnego państwa: monizm (cała państwowość wywodzi się z prawa prywatnego lub publicznego, nie pozostawiając miejsca dla drugiego) i dualizm (oba rodzaje praw koegzystują z sobą).
- Wzorca dla monizmu prawnego dostarcza cywilizacja turańska, gdzie cesarz był rodowym starostą całej społeczności znajdującej się pod jego władaniem. W turańszczyźnie w miejscu prawa publicznego istnieje upublicznione prawo prywatne (władca posiada status pana życia i śmierci).
- Cywilizacja bizantyńska jest dziś jedyną, która opiera się na monizmie prawa publicznego. U źródeł cywilizacji łacińskiej leży z kolei dualizm prawa.

4.3. Personalizm – gromadność

- *W personalizmie odpowiedzialność jest surowsza, gdy tymczasem odpowiedzialność zbiorowa bywa najlepszym wykrętem od wszelkiej odpowiedzialności* (najlepiej obrazuje to spowiedź: w katolicyzmie szczegółowa, indywidualna i osobista, zaś u żydów i protestantów ogólnikowa, gromadna i publiczna).
- Gromadność, z uwagi na immanentnie tkwiącą w niej niechęć do indywidualności, przejawia się w tendencjach unifikacyjnych (przymusowe równanie w dół). Z kolei personalizm pielęgnuje indywidualny, zróżnicowany rozwój osobowości, albowiem wyraża się przez różnorodność.

4.4. Organicyzm – mechanicyzm

- Organicyzm występuje w parze z personalizmem, a mechanicyzm z gromadnością.
- Zrzeszenie organiczne przypomina żywy twór, w którym każdy służy życiu publicznemu środkami odpowiadającymi indywidualnej osobowości, co implikuje satysfakcję z ludzkiej egzystencji. W zrzeszeniu zorganizowanym na kształt mechanicystyczny wszystko występuje na odwrót.

4.5. Źródło pochodzenia prawa

- Prawo pochodzi od społeczeństwa (nie od społeczności). Społeczeństwa zaś nie ma tam, gdzie panuje gromadność, a biorąc pod uwagę, że społeczeń-

stwo stanowi niejako żywy organizm, nie może utrzymać się ono w zrzeszeniu regulowanym mechanicznie.

4.6. Poczucie – brak poczucia narodowego

- *Naród stanowi zrzeszenie najwyższego rzędu, jest bowiem zorganizowaniem społeczeństwa do celów duchowych.* Cechami konstytutywnymi narodu są bowiem: bycie społeczeństwem oraz posiadanie własnej ojczyzny, języka i tradycji.

- Państwo stanowi materialną nadbudowę społeczeństwa, a naród jest jego wyrazem etycznym. O istnieniu narodu można mówić tylko tam, gdzie w życiu publicznym jest miejsce dla etyki (dziś wyłącznie na gruncie cywilizacji łaćńskiej, a niegdyś rzymskiej).

- Trwanie narodów jest warunkiem koniecznym istnienia cywilizacji łaćńskiej.

4.7. Historycyzm – jego brak

- Historycyzm (tj. świadomość historyczna danego społeczeństwa) daje możliwość zabezpieczenia przed ponownym wystąpieniem niekorzystnych zjawisk znanych z historii.

- Do historycyzmu doszła cywilizacja rzymska, a na jej gruzach łaćńska i bizantyńska.

5. Prawa dziejowe

5.1. Współmierność

- Przez współmierność w świecie ducha rozumiemy występowanie niezantagonizowanej różnorodności zjawisk. Duchowa współmierność polega na różnicach bez sprzeczności, aczkolwiek nie jest jednostajnością.

- Współmierność zachodzi na wielu płaszczyznach: cywilizacja, państwo, społeczeństwo, rodzina. *Nigdy i nigdzie nie można być cywilizowanym na dwa sposoby.*

- Konieczność współmierności w życiu publicznym pochodzi z niemożności wytworzenia prawa wyższego rzędu w sytuacji posługiwania się przez dane zrzeszenie trójprawem, które różni się w zasadniczych kwestiach.

5.2. Nierówność

- W świecie przyrody czymś naturalnym jest nierówność.

- *Dogmatyczna walka z nierównościami wyrządza jedynie krzywdę i to podwójną: poszczególnym jednostkom – gnębiąc bardziej przedsiębiorczych, a mniej zdolnym nie dając szansy rozwoju, oraz zrzeszeniu jako całości – hamując, a czasem nawet obniżając przez ujednostajnienie jego poziomu rozwoju.*

- Nierówność stanowi warunek postępu.

5.3. Prawo ekspansywności tego, co żywotne

- Trwanie cywilizacji nie zależy od jej wieku. *Żadna cywilizacja nie zginie ze starości.*

- Istnienie danej cywilizacji pociąga za sobą możliwość posiadania żywotności. *Wszelka cywilizacja żywotna, nieobumierająca, jest zaczepna. Walka trwa, póki jedna z walczących cywilizacji nie zostanie unicestwiona. Cywilizacje mniej żywotne bywają rugowane przez żywotniejsze.* Na co dzień walka toczy się wzdłuż linii rozgraniczającej cywilizacje, a czynnikiem wojującym są kultury (w bezpośrednim starciu biorą udział tylko te znajdujące się na owej linii).

5.4. Niemożność syntezy między cywilizacjami

- Niepodobna łączyć zrzeszenia zapatrujące się odmiennie na *quinqunx* (por. 2.1.). Z próby syntez cywilizacji może powstać co najwyżej mieszanka.
- Historia wielokrotnie pokazała irracjonalność tego typu pomysłów porzaczony od starań Aleksandra Macedońskiego, a skończywszy na Jugosławii.

5.5. Szkodliwość mieszanek

- Popadnięcie w mieszankę danego zrzeszenia oznacza brak jego rozwoju, albowiem działać pozytywnie można tylko w jednym kierunku.

5.6. Górowanie niższości

- Wyższość danej cywilizacji nie przejawia się w jej zaawansowaniu technologicznym, przewadze militarnej i potędze intelektualnej, lecz tym, ile dana metoda wymaga od tych, którzy się nią posługują.
- *W walce cywilizacji decyduje stosunek wysiłków, podejmowanych z obu stron.* Rywalizacja postępuje zarówno drogą pokojową, jak i zbrojną.
- W niższości żyje się łatwiej, stąd jest bardziej atrakcyjna dla wielu osób. Im wyższa cywilizacja, tym więcej wymaga poświęceń.

Pytania do dyskusji:

1. Na czym polega aktualność dociekań Feliksa Konecznego?
2. Do jakiej cywilizacji zbliżone są metody działania Unii Europejskiej?
3. W jaki sposób *quincunx* wyjaśnia zróżnicowanie ludzkości?

HISTORIA MŁODZIEŻY WSZEHPOLSKIEJ (1922-1947)

1. Początki działalności młodzieży narodowej w niepodległej Polsce (1919-1926)

Początków narodowych organizacji młodzieżowych funkcjonujących w II RP doszukiwać się należy w 1915 r. Wówczas młodzież narodowa na Uniwersytecie Warszawskim, powiązana organizacyjnie z tajnymi strukturami Związku Młodzieży Polskiej „Zet”, powołała do życia Koło im. Maurycego Mochnackiego. Z czasem podobne organizacje zaczęły powstawać na innych warszawskich uczelniach, by ostatecznie w 1919 r. połączyć się w Narodowe Zjednoczenie Młodzieży Akademickiej. 17 grudnia 1919 r. NZMA ogłosiło deklarację ideową, której autorem był Jan Rembieniński – późniejszy prezes Rady Naczelnej Młodzieży Wszehpolskiej w l. 1922-1923.

Przykład środowiska warszawskiego pobudził do działania młodzież narodową skupioną w pozostałych ośrodkach akademickich. Kolejne struktury NZMA zaczęto tworzyć w Lublinie, Poznaniu i Krakowie. 25-26 marca 1922 r. na zjeździe kół NZMA z Warszawy, Poznania, Lublina i Krakowa oraz Związku Młodzieży Narodowej z Wilna powołano do życia jednolity Związek Akademicki „Młodzież Wszehpolska”. W skład władz naczelnych weszli: z Warszawy – Jan Rembieniński (prezes), Jerzy Witold Chwalewik, Janusz Rabski, Józef Bąkowski; z Poznania – Wincenty Łącki (wiceprezes), Henryk Rossman, Edward Gajowczyk; z Wilna – Leczycki (wiceprezes), Henryk Niewodniczański; z Krakowa – Klaudiusz Hrabyk i Błeczyński; z Lublina – Jerzy Zdzitowiecki i Franciszek Frańczak; ze Lwowa – Zdzisław Stahl (sekretarz) i Tadeusz Stroński. Honorowym prezesem MW mianowano Romana Dmowskiego.

Podstawowym dokumentem ideowym nowo powstałego stowarzyszenia stała się Deklaracja Programowa uchwalona na zjeździe założycielskim. Podkreślano w niej rolę odzyskania przez Polskę niepodległości. W opinii wszechpolaków fakt odrodzenia niezawisłej państwowości nie stanowił końca walki o urzeczywistnienie idei narodowej, a był jedynie nowym etapem, w którym metody pracy uległy zmianie. Postulowano włączenie w „krwioobieg” czynnego życia obywatelskiego jak najszerszych mas ludowych oraz dążenie do jak największej jednolitości narodowo-państwowej. W dziedzinie polityki wewnętrznej zwracano się stanowczo przeciw prądom ideowym, które ponad interesem narodowym stawiały interesy klasowe bądź jednostkowe, co wska-

zywało jasno na antysocjalistyczne i antyliberalne oblicze ruchu wszechpolskiego. Natomiast w dziedzinie polityki zewnętrznej postulowano silne oparcie granic państwa o Bałtyk oraz włączenie do Polski ziem, na których ludność polska góruje pod względem ilościowym lub cywilizacyjnym.

Pierwszą większą akcją młodzieży narodowej w niepodległej Polsce był udział w kampanii wyborczej przed głosowaniem do Sejmu i Senatu w 1922 r. Wszechpolacy aktywnie zaangażowali się we wspieranie Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej poprzez organizowanie i ochronę wieców wyborczych, rozklejanie plakatów, rozdawanie ulotek itp. Dla koordynacji działań podejmowanych przez narodowców powołano specjalny Akademicki Pomocniczy Komitet Wyborczy, w skład którego – oprócz działaczy MW – weszli także przedstawiciele katolickiego „Odrodzenia”, Niezależnej Młodzieży Narodowej i korporacji akademickich.

Szczególnie ważnym momentem dla kształtowania oblicza ideowego i organizacyjnego MW był 1925 r. Na III Zjeździe (22-25 listopada 1925 r.) podjęto prace, których celem było „uszczegółowienie” dość ogólnych sformułowań zawartych w pierwszej Deklaracji Programowej. Dotyczyły one dopracowania stanowiska w takich sprawach jak: kwestie ustrojowe, zagadnienia religijno-etyczne i problematyka struktury wewnętrznej organizacji. W myśl podjętych uchwał poczyniono szereg zmian w strukturze organizacyjnej związku, poprzez umocnienie władz wykonawczych oraz powołując do życia Komitet Wykonawczy Rady Naczelnej, złożony z prezesa, sekretarza generalnego oraz prezesów kół środowiskowych. Wprowadzono również korekty do Deklaracji Programowej m.in. w postaci wyraźnego podkreślenia związku katolicyzmu z ideą narodową. Punkt drugi niniejszej deklaracji głosił: *Wierzenia i uczucia religijne są ważnym źródłem siły moralnej społeczeństwa oraz rękojmią jego wysokiego poziomu etycznego. Kościół Katolicki jako religia ogromnej większości Narodu Polskiego, winien zajmować w Jego życiu stanowisko przodujące.*

2. Młodzież Wszechpolska wobec sanacji (1926-1939)

Niezwykle ważną cezurą w dziejach młodzieży narodowej był zamach majowy. 12 maja 1926 r. zbuntowane oddziały wojskowe pod dowództwem Józefa Piłsudskiego dokonały zamachu na legalny rząd Wincentego Witosa. MW, jako ugrupowanie identyfikujące się z obozem narodowym, zdecydowanie poparła prawowite władze. Wszechpolacy wspierali wojska wierne rządowi walcząc m.in. w obronie Belwederu i lotniska na Polach Mokotowskich. W czasie walk zginęło dwóch działaczy MW (Karol Levittoux i Szczepan Olchowicz), a wielu innych zostało rannych.

Zamach majowy zepchnął Ruch Narodowy, w tym MW, do opozycji zmuszając do poszukiwania nowych form działania. Odpowiedzią na dyktatorskie rządy piłsudczyków było utworzenie w dniu 4 grudnia 1926 r. Obozu Wielkiej Polski. Wszechpolacy czynnie włączyli się w jego działalność na terenie ca-

łego kraju. Komitet Wykonawczy Rady Naczelnej MW pod przewodnictwem ówczesnego prezesa Janusza Rabskiego wydał specjalną uchwałę wzywającą członków organizacji do czynnego współdziałania z OWP. Jeden z fragmentów niniejszej uchwały stwierdzał: (...) *Komitet Wykonawczy Rady Naczelnej stwierdza, że fakt powstania OWP powinien być dla Młodzieży Wszepolskiej bodźcem do tym bardziej wyteźonej pracy dla osiągnięcia jak największych wyników na dotychczasowym terenie.*

Z czasem wpływy MW w OWP okazały się być na tyle silne, iż w jego ramach postanowiono utworzyć autonomiczną organizację, grupującą w swych szeregach tylko młodzież. 3 kwietnia 1927 r. we Lwowie doszło do I Zjazdu Ruchu Młodych OWP, na czele którego stanęli Zdzisław Stahl i Tadeusz Bielecki. Odznaką Ruchu stał się „Mieczyk Chrobrego” z wijącą się wokół niego biało-amarantową wstęgą. Struktury Obozu bardzo szybko rozrosły się do 250 tys. członków (wg niektórych szacunków mogły liczyć nawet 500 tys.). Fakt ten poważnie zaniepokoił władze sanacyjne, które obawiając się o własne wpływy, doprowadziły 28 marca 1933 r. do delegalizacji organizacji.

Przez cały okres dwudziestolecia międzywojennego, a w czasie rządów sanacyjnych w szczególności, MW podejmowała niezwykle wyteźoną pracę na wielu płaszczyznach życia społecznego. Szczególnym terenem działania młodych narodowców było środowisko akademickie. Od samego początku wszepolacy czynnie włączyli się w aktywność na forum Bratnich Pomocy, Akademickich Związków Sportowych, rozmaitych kół naukowych i prowincjonalnych oraz innych organizacji i zrzeszeń studenckich, takich jak np. Sodalicje Mariańskie czy korporacje akademickie. Przykładem wpływu działaczy MW na życie studenckie mogą być chociażby nazwiska prezesów Bratniej Pomocy Uniwersytetu Warszawskiego, którzy w większości przypadków wywodzili się z kręgów młodzieży narodowej. Można tu wymienić takich działaczy jak: Janusz Rabski (prezes BP UW w l. 1923-1924), Zygmunt Boniecki (1924-1925), Władysław Kempfi (1927-1928), Mieczysław Prószyński (1929-1930), Jerzy Kurcjuś (1930-1931), Zdzisław Węgliński (1932-1933), Jerzy Kamiński (1933-1934). Innym przykładem aktywności na gruncie akademickim były inicjatywy zmierzające do poprawy warunków studiowania i stanu materialnego akademików. Wspomnieć tu należy o takich inicjatywach, jak budowa domów i kuchni akademickich, czy też urządzenie cyklicznych imprez tzw. „Tygodnia Akademika”, w czasie których zbierano datki na rzecz niezamożnej młodzieży.

W omawianym okresie bardzo ożywioną pracę prowadzono także w dziedzinie wydawniczej i prasowej. Wydano szereg broszur i książek, które traktowały o zasadniczych założeniach ideowych i organizacyjnych młodzieży narodowej. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj zwłaszcza broszura autorstwa Jana Mosdorfa zatytułowana *Akademik i polityka*, w której autor zachęcał młodzież akademicką do czynnego angażowania się w życie społeczne kraju. We wstępie niniejszej publikacji znajdują się następujące słowa: *Młodzież aka-*

demicka nie jest oderwanym światem czy światkiem, odrębnym i nie mającym żadnych obowiązków wobec społeczeństwa. Przeciwnie, jest ona jego integralną częścią i to ta, która ma mu w przyszłości przewodzić, która z natury swej jest przeznaczona do roli kierowniczej. Wśród innych ważnych publikacji należy także wspomnieć o takich pozycjach jak: *Na drodze walki o duszę młodego pokolenia* autorstwa Janusza Rabskiego i *W walce o katolickie państwo polskiego narodu* Witolda Nowosada.

Równie bogata była działalność prasowa. Wśród wielu tytułów wydawanych przez MW szczególną popularnością cieszyły się pisma: „Akademik”, „Awangarda”, „Akademik Polski” i „Wszepolak”.

Niezwykłe trudną kwestię stanowi próba ustalenia liczby wszystkich aktywistów MW w okresie międzywojnia. Można jedynie nadmienić, iż w samym Lwowie, który stanowił swoisty „bastion” młodzieży narodowej, liczba ta wyniosła na początku l. 30. blisko 600 działaczy. Pewnych informacji o sile oddziaływania MW, czy też szerzej Ruchu Narodowego, na młodzież może dostarczyć liczba aktywistów Ruchu Młodych OWP. Według ustaleń Tadeusza Bieleckiego przez niniejszą organizację mogło „przejsć” nawet 80 tys. członków.

3. Działalność młodzieży narodowej w okresie okupacji (1939-1945)

Wybuch wojny we wrześniu 1939 r., a później okupacja niemiecka i sowiecka, diametralnie zmieniły sytuację młodzieży narodowej na terenie Polski. Dotychczasowe cele, które przyświecały MW, zeszyły na dalszy plan. Podstawowym zadaniem stała się czynna walka z okupantem. Wielu wszepolaków wzięło udział w wojnie obronnej. W walkach z Niemcami polegli m.in. Marian Lachowski, Zdzisław Wardejn, Stefan Łochtin, Kazimierz Sztapka, Zygmunt Sobolewski i Stanisław Czapiewski. Inni dostali się do niewoli niemieckiej lub sowieckiej np. Adam Flis, Stanisław Drobiński, Lech Wujtasyk i Tadeusz Mirochna.

Liczna grupa działaczy znalazła się także poza granicami kraju, na Węgrzech i w Rumunii, skąd później przenieśli się na zachód. Wśród nich wymienić należy przede wszystkim: Tadeusza Bieleckiego, Mariana Rojka, Kazimierza Tychołę, Witolda Nowosada, Jerzego Macielińskiego, Adama Macielińskiego, Tadeusza Bulewskiego, Jana Bielatowicza, Józefa Czecha i wielu innych. Ci, którzy pozostali na okupowanych ziemiach polskich, przystąpili do prac w konspiracyjnych strukturach Stronnictwa Narodowego oraz Narodowej Organizacji Wojskowej (Jan Bajkowski, Witold Borowski, Jan Mosdorf, Władysław Furka, Lech Haydukiewicz, Jan Kaim, Jan Kornas, Piotr Kownacki, Adam Mikułowski, Stefan Niebudek, Alojzy Stamper i Stanisław Piasecki).

Z czasem, gdy polityczna i wojskowa organizacja podziemna zaczęła się rozrastać, podjęto decyzję o sformowaniu odrębnych struktur, które mogłyby w swych szeregach skupić młodzież. Latem 1942 r. przewodniczący Komitetu Organizacyjnego SN Witold Jaworski zwołał konferencję, w której udział wzięli przedstawiciele przedwojennych środowisk akademickich MW: Jan Kornas,

Zbigniew Madler, Witold Borowski, Henryk Grabowski, Wiktor Trościanko, Józef Czerniewski, Waclaw Lipski, Władysław Furka, Antoni Sikora i Zygmunt Zagórowski. Powołano wówczas specjalną komórkę, która miała zajmować się ewidencjonowaniem młodzieży skupionej w strukturach NOW i SN. Jej szefem został Jan Kornas.

W wyniku nieporozumień wewnętrznych od niniejszej grupy odłączyła się część działaczy. W ten sposób w środowisku młodzieżowym dokonał się podział. Obie grupy rozpoczęły równoległe tworzenie struktur młodzieżowych. Grupie pierwszej, związanej formalnie z SN, przewodził Wiesław Chrzanowski. Na czele drugiej, w której skład weszli frondyści z SN, stanął Tadeusz Łabędzki. Jednak w miarę upływu czasu, w obliczu wspólnego zagrożenia, zaczęto podejmować próby, które miały doprowadzić do zjednoczenia sił. Ich efektem było utworzenie w lutym 1944 r. jednolitej organizacji MW. Ze względu na rozmaite trudności struktury udało się odtworzyć tylko na terenie miasta Warszawy. Na czele tzw. Chorągwi Warszawskiej stanął Tadeusz Łabędzki. W okresie największego rozwoju organizacja stołeczna MW liczyła 125 członków. Od lutego 1944 r. rozpoczęto wydawanie czasopisma „Wszechpolak”, którego redaktorem został wspomniany Łabędzki. Prężny rozwój został zahamowany przez wybuch Powstania Warszawskiego. Znaczna część działaczy poległa w czasie walk, inni dostali się do niewoli. W ten sposób aktywność MW prawie zupełnie ustała.

4. Młodzież Wszechpolska po wojnie (1945-1947)

Po wkroczeniu wojsk sowieckich na terytorium Polski działacze MW stanęli przed problemem dalszego funkcjonowania organizacji. Nie było bowiem do końca jasne, jaką taktykę wobec młodzieżowego ruchu narodowego przyjmą komuniści. Na przełomie marca i kwietnia 1945 r. pod przewodnictwem Władysława Furki odbyło się zebranie aktywistów MW, na którym podjęto decyzję o kontynuowaniu działalności konspiracyjnej. Na zebraniu tym, oprócz Furki, obecni byli: Tadeusz Radwan, Stanisław Wielgus i Władysław Pociąg. Rozpoczęto tworzenie struktur MW na terenie akademickim. W omawianym okresie komórki MW udało się stworzyć na terenie takich miast jak: Gliwice, Kraków, Gdańsk, Warszawa, Poznań i Łódź. Wznowiono wydawanie „Wszechpolaka”, którego redaktorem naczelnym został Tadeusz Łabędzki. Redagowane było także mniejsze pismo zatytułowane „Młoda Polska”.

Główna praca MW w tym okresie skupiła się na szkoleniu i formowaniu nowych członków w duchu narodowym. Środkiem do osiągnięcia tego celu były wewnętrzne wykłady i referaty poświęcone m.in. historii Polski i podstawom ideologii narodowej. Istotny element stanowiło prowadzenie agitacji, której ostrze wymierzone było we władzę komunistyczną i ZSRR. Nowym elementem w działalności MW było infiltrowanie organizacji i stowarzyszeń, poprzez które nowa władza usiłowała zdobyć wpływy na młode pokolenie. Jako przykład można podać warszawskie struktury Związku Walki Młodych, w którego

kierownictwie wszechpolacy „zainstalowali” przez pewien czas swoją „wtyczkę”. Inną organizacją, na pracę której zdobyto wpływ, była krakowska chorągiew Związku Harcerstwa Polskiego. Głównym celem tego typu działań była próba „wyłowienia” ludzi ideowych, którzy po odpowiednim przeszkoleniu mogliby czynnie zaangażować się w pracę MW.

Większość działaczy narodowych poniosła niezwykle wysoką cenę za ponowne podjęcie działalności. Wielu młodych narodowców zamordowano w „majestacie prawa”. Wymienić tu można chociażby Tadeusza Łabędzkiego czy Jana Kaima. Inni, jak Leon Mirecki, Wiesław Chrzanowski i Tadeusz Radwan, otrzymali wyroki wieloletniego więzienia. To tylko nieliczne przykłady zbrodniczej akcji władz komunistycznych, której celem było całkowite unicestwienie ruchu narodowego. Zadanie to jednak nie zostało zrealizowane. Mimo wielu prób rozmaitych wrogów idei narodowej, po długiej przerwie, MW ponownie pojawiła się na scenie polskiego życia społecznego w 1989 r.

Pytania do dyskusji:

1. W czym upatrujesz przyczyn powstania Młodzieży Wszechpolskiej?
2. Czym różni się przedwojenne pokolenie narodowców od współczesnych wszechpolaków?
3. Które z form działania członków Młodzieży Wszechpolskiej sprzed wojny warto naśladować?

HISTORIA MŁODZIEŻY WSZEHPOLSKIEJ (1989-2006)

1988

• Grudzień – w Poznaniu pojawiło się pismo „Młodzież Wszehpolska” z przedrukami klasyki myśli narodowej (*Myśli nowoczesnego Polaka, Kościół, naród i państwo* i wiele innych).

1989

• 2 grudnia – reaktywacja Młodzieży Wszehpolskiej w Poznaniu. Delegaci na Zjazd zebrali się w Collegium Novum Uniwersytetu Adama Mickiewicza. Spotkanie rozpoczęło odczytanie listu od wiceprezesa MW w latach 1930-31 mec. Jacka Nikischa. Główny referat wygłosił Roman Giertych. Przyjęto Deklarację Ideową, oświadczenie MW, a także cztery podstawowe zasady programowe.

1990

- Marzec – MW współorganizuje dużą manifestację w Poznaniu pod hasłem „Nie sprzedawać Polski Niemcom”.
- Maj – MW współorganizuje Kongres Prawicy Polskiej.
- Reaktywowanie „Wszehpolaka”.

1991

• Na VI Światowym Dniu Młodzieży z Ojcem Świętym Janem Pawłem II w Częstochowie wszechpolacy mieli własny obóz, w którym nocowało ponad 300 młodych pielgrzymów.

1992

• 30-31 maja – w Poznaniu zorganizowano Światowy Zjazd MW z okazji 70. rocznicy powstania organizacji.

1993

• MW organizuje w Olsztynie Kongres Młodzieży Prawicowej. Sekretarzem Kongresu został Stanisław Kryściński – redaktor naczelny „Wszehpolaka”.

1994

• R. Giertych wydaje książkę pt. *Kontrrewolucja Młodych*.

1995

- Nowym prezesem MW zostaje Damian Pukacki.

1996

- Czerwiec – MW współorganizuje zjazd Bloku dla Polski na Politechnice Warszawskiej.
- MW inicjuje ogólnopolską akcję antypornograficzną.
- Jesienią zostaje zorganizowany obóz szkoleniowy w Halinie.
- Pojawia się pomysł wydawania broszur w serii „Zeszyty Szkoleniowe MW”.

1997

- MW bierze udział w kampanii parlamentarnej Bloku dla Polski.
- Lipiec – duży obóz szkoleniowy w Łomży.
- Zlot MW we Wrocławiu podczas wizyty papieskiej.
- 11 listopada – uroczyste obchody rocznicy odzyskania niepodległości we Wrocławiu (manifestacja narodowa i konferencja rocznicowa).

1998

- 11 listopada – uroczyste obchody Święta Niepodległości w Krakowie połączona z manifestacją narodową.

1999

- 2 października – Wojciech Wierzejski nowym prezesem MW. Wiceprezesami zostają Marek Wasilewski i Maciej Twaróg.
- 19 grudnia – dochodzi do Zjazdu Zjednoczeniowego Stronnictwa Narodowego (połączenie SN z SND), w którym znaczny udział ma MW.
- MW rozpoczyna redagować własną stronę w „Myśli Polskiej” (tygodniku związanym z SN).

2000

- 21 luty – umiera mec. L. Mirecki, senior Ruchu Narodowego, nauczyciel ideowy wielu współczesnych działaczy MW.
- Czerwiec – M. Twaróg prezesem organizacji.
- 15 lipca – MW organizuje w Krakowie uroczyste obchody zwycięstwa pod Grunwaldem.
- Ukazuje się książka R. Giertycha *Lot Orła*.

2001

- Zawiązanie Ligi Polskich Rodzin, którą czynnie wspiera MW.
- Ukazuje się książka *Naród, Młodzież, Idea* W. Wierzejskiego.
- Sierpień – koncert zespołu Twierdza w klubie Kolejarza w Lesznie.
- 11 listopada – uroczyste obchody Święta Niepodległości we Wrocławiu.

2002

- 29 czerwca – 80. rocznica powstania MW. Uroczystość ma miejsce w Sali Kolumnowej Sejmu RP. Na zjeździe zostaje przyjęta nowa *Deklaracja Ideowa*.
- 15 lipca – na zjeździe MW w Krakowie prezesem zostaje wybrany Piotr Ślusarczyk, sekretarzem Szymon Pawłowski, wiceprezesami: Bogusław Sobczak i Bartosz Rzeźniczak.
- Sierpień – na leszczyńskim rynku w centrum miasta odbywa się koncert Twierdzy.
- W wyborach samorządowych wielu działaczy MW uzyskało mandaty radnych.
- 6 października – kilkudziesięcioosobowa grupa wszechpolaków uczestniczy w kanonizacji Josemarii Escrivy w Rzymie.
- Ukazuje się książka *Zamach na cywilizację W. Wierzejskiego*.

2003

- 23 czerwca – do portu we Władysławowie wpływa statek-klinika aborcyjna Langenort. O całej akcji ogólnopolskie media informują przez cały tydzień.
- 8-11 listopada – największy od międzywojnia obóz szkoleniowy MW w warszawskiej Falenicy. Obecnych na nim było 150 działaczy.
- 11 listopada – w Dniu Niepodległości w sali NOT w Warszawie odbyła się uroczysta konferencja pod hasłem „Rola ruchu narodowego w odzyskaniu niepodległości”, a po jej zakończeniu kilkaset osób przemaszerowało ulicami stolicy.
- 9 grudnia – w całym kraju odbywają się konferencje prasowe poświęcone podziemiu aborcyjnemu. Zostaje uruchomiony specjalny telefon zaufania, co owocuje złożeniem do prokuratury doniesień o popełnionych przestępstwach.

2004

- 7 lutego – zostają wybrane nowe władze MW. Prezesem zostaje Radosław Parda, sekretarzem Krzysztof Bosak, wiceprezesami B. Rzeźniczak i Cyprian Gutkowski, skarbnikiem Paweł Zanin, a członkiem zarządu Adam Gucwa.
- 1 maja – MW współorganizuje Marsz Niepodległości w pierwszym dniu członkostwa Polski w Unii Europejskiej.
- Czerwiec – w wyborach do Parlamentu Europejskiego kilku obecnych i byłych członków MW zdobywa mandaty (m.in. W. Wierzejski i Sylwester Chruszcz).
- 9-12 września – zagraniczna wycieczka 60 działaczy MW do Brukseli i Paryża. Rozdawano ulotki *pro-life* w języku angielskim i francuskim.
- Październik – jednocześnie odbyły się cztery obozy szkoleniowe I stopnia.
- Listopad – jednocześnie odbywają się cztery obozy szkoleniowe II stopnia połączone z regionalnymi obchodami Święta Niepodległości.
- 4 grudnia – 15. rocznica reaktywowania MW w sali NOT w Warszawie.

2005

- 10 lutego – inauguracja akcji „Kocham Polskę”.
- 8 kwietnia – blisko 100 członków MW wzięło udział w pogrzebie papieża Jana Pawła II w Rzymie.
- 16 kwietnia – nowym prezesem MW zostaje Marcin Kubiński, sekretarzem Mariusz Tomczak, wiceprezesami B. Rzeźniczak i Krzysztof Adamiak, skarbnikiem P. Zanin, rzecznikiem prasowym K. Bosak, członkiem zarządu Marcin Rostowski.
- 2 maja – w 84. rocznicę wybuchu III Powstania Śląskiego na Górę Św. Anny przybyło 160 działaczy. Wcześniej odbyły się równoległe dwa obozy szkoleniowe.
- 18 czerwca – MW pomaga przy organizacji Marszu Normalności w Warszawie. Wzięło w nim udział ponad 2 tys. osób.
- Lipiec-sierpień – akcje protestacyjne pod ambasadą Białorusi w Warszawie. Całodobowe dyżury w namiocie, który został rozstawiony przed budynkiem ambasady, trwały cztery tygodnie.
- 23 września – kolejni działacze MW zdobywają mandaty posłów na Sejm RP. Oprócz R. Giertycha parlamentarzystami zostają: W. Wierzejski, P. Ślusarczyk, R. Parda, K. Bosak, B. Sobczak, Sz. Pawłowski, Rafał Wiechecki, Daniel Pawłowicz, Przemysław Andrejuk, Marek Kawa i Arnold Masin.
- 7 listopada – nowym prezesem zostaje K. Bosak. We władzach: M. Tomczak (sekretarz), K. Bonisławski (wiceprezes), Kamil Kaliciński (wiceprezes), P. Zanin (skarbnik) i Anna Jabłońska-Siarkowska (członkini zarządu).

2006

- Styczeń – rusza anglojęzyczna strona internetowa MW.
- Styczeń – cykl głośnych konferencji prasowych poświęconych projektowi wprowadzenia ocen z religii na maturze.
- 28 kwietnia – w Krakowie odbył się Marsz Tradycji i Kultury.
- 5 maja – R. Giertych wicepremierem i ministrem edukacji narodowej, a R. Wiechecki ministrem gospodarki morskiej.
- 30 maja – MW wygrywa proces o zniesławienie przeciwko tygodnikowi „Zielony Sztandar” przed Sądem Okręgowym w Warszawie.
- 10 czerwca – konferencja prasowa MW pod hasłem: „Dokąd idzie Marsz Równości? Prawdziwe oblicze ruchów gejowskich”.
- Lipiec-wrzesień – zorganizowano 13 obozów wakacyjnych MW.
- 10 sierpnia – MW protestuje w Berlinie przeciwko otwarciu rewizjonistycznej wystawy Eriki Steinbach.
- 10 listopada – MW bierze udział w odsłonięciu pomnika Romana Dmowskiego w Warszawie.
- 17 grudnia – nowe władze MW z K. Bonisławskim jako prezesem na czele: Franciszek Niemyski (sekretarz), Marek Bosak (skarbnik), Marcin Białasek

(rzecznik prasowy), Paweł Żmuda (członek zarządu) i Witold Tumanowicz (członek zarządu).

- Ukazują się dwie książki ideowo-polityczne: W. Wierzejskiego *O życiu, miłości i polityce* i M. Tomczaka *Walcząc o Wielką Polskę*.
- Zmiana szaty graficznej „Wszechpolaka” i wejście z pismem do saloników prasowych „Ruchu”.

Pytania do dyskusji:

1. Wymień przełomowe daty w historii naszej organizacji po 1989 r.
2. Jak Młodzież Wszechpolska powinna wyglądać za 5, 10 i 15 lat?
3. Co skłania młodych ludzi do wstępowania w nasze szeregi?

INFORMACJE O AUTORACH

Kaliciński Kamil – student prawa na Uniwersytecie Wrocławskim, członek Rady Naczelnej MW.

Kalus Jakub – student prawa na Uniwersytecie Śląskim, członek Rady Naczelnej MW.

Łącki Adam – student teleinformatyki na Politechnice Wrocławskiej, sekretarz Okręgu Dolnośląskiego MW.

Misztal Jacek – politolog, doktorant na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, członek Sądu Koleżeńskiego MW.

Orzeł Paweł – student politologii na Uniwersytecie Śląskim, prezes Okręgu Śląskiego MW.

Tomczak Mariusz – politolog, doktorant w Instytucie Studiów Politycznych PAN, sekretarz Zarządu Głównego MW w latach 2005-2006.

Wołek Karol – student historii na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, wiceprezes koła MW w Lublinie.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
Historia Ruchu Narodowego (1887-1918) – Paweł Orzeł	5
Historia Ruchu Narodowego (1918-1939) – Jakub Kalus	11
Historia Ruchu Narodowego (1939-1945) – Karol Wołek	17
Historia Ruchu Narodowego (1945-1989) – Adam Łącki	23
Historia Ruchu Narodowego (1989-2006) – Adam Łącki	29
Katolickie Państwo Narodu Polskiego – Jakub Kalus	35
Idea Narodowa a nauka społeczna Kościoła katolickiego – Mariusz Tomczak	41
Teoria cywilizacji Feliksa Konecznego – Mariusz Tomczak	47
Historia Młodzieży Wszechpolskiej (1922-1947) – Jacek Misztal	53
Historia Młodzieży Wszechpolskiej (1989-2006) – Kamil Kaliciński	59
Informacje o autorach	65

